

Nr 183

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.; given Stockholms slott den 6 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro.

BERTIL

Gösta Netznén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag i syfte att väsentligen inom nuvarande ram möjliggöra effektivisering av den rådgivningsverksamhet som hushållningssällskapsorganisationen bedriver. I anslutning härtill hemställes om bemyndigande att med verkan från och med den 1 januari 1962 vidtaga ändringar i personalförteckningen för organisationen innebärande bland annat att konsulenttjänster i Ao 23 sammanföres till en enhetlig kategori, att vissa nya slag av befattningar inrättas i utbyte mot tidigare personalförtecknade tjänster samt att lönegradsändringar genomföres beträffande ett antal tjänster. Samtidigt anhålles om bemyndigande att företaga vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente för att därigenom ytterligare öka rörligheten inom organisationen. Dessutom föreslås nya regler för tjänstetillsättning samt framlägges förslag rörande bestämmelserna för den fortsatta statsbidragsgivningen till avlöningar och omkostnader vid hushållningssällskapsorganisationen.

Slutligen föreslås i propositionen att bidrag till ett nytt system för mjölkboskapskontroll skall utgå av utjämningsavgifter å mjölk, grädde och ost.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet å Stockholms slott den 6 oktober 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor angående *vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.* samt anför följande.

Inledning

Genom beslut den 21 september 1956 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga för att verkställa utredning rörande upplysnings- och rådgivningsverksamheten på jordbrukets område. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom sakkunniga överdirektören G. R. Ytterborn, tillika ordförande, pol. mag. E. Forslund, lantbrukaren, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare K. Hj. Gustafson, dåvarande sekreteraren, numera ordföranden i Svenska lantarbetareförbundet E. Jansson, ordföranden i J. U. F. E. Jonsson, statskommisariern B. Kull, direktören S. O. Rodhe, lantbruksdirektören E. O. Sjölund samt rektorn Th. V. Ågren.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen jordbruksupplysningskommittén, har den 17 november 1960 avlämnat *betänkande angående rådgivningsverksamheten på jordbrukets område* (SOU 1960: 39).

Till betänkandet är fogade tre särskilda yttranden, ett av ledamoten Rodhe, ett av ledamoten Jansson samt ett av ledamöterna Forslund, Jonsson, Rodhe och Ågren.

Över betänkandet har — i vissa fall efter hörande av underordnade organ — remissyttranden avgivits av statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, jordbrukets upplysningsnämnd, Hushållningssällskapens förbund, samtliga hushållningssällskap, statens centrala frökontrollanstalt, statens växtskyddsanstalt, statens maskinprovningar, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, jordbrukstekniska institutet, skogsstyrelsen, statens lönenämnd, lantmäteristyrelsen, skogs- och lantbruksakademien, Svensk matpotatiskontroll (SMAK), Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Föreningen Skogs- och lantbruksfilm, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, trädgårdsnäringsutredningen,

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Lantbruksverkets instruktörsförening, Sveriges pomologiska förening, Sveriges hortonomförbund, Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter och Tjänstemännens centralorganisation. Skrifter i anledning av betänkandet har inkommit från *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* och *Svenska plantskolornas riksförbund*.

Jag anhåller nu att få anmäla vissa organisatoriska frågor av begränsad räckvidd, vilka aktualiserats genom betänkandet. I detta sammanhang torde jag även få uppta vissa andra personalfrågor för hushållningssällskapsorganisationen. I anslutning därtill bör anmälas vissa frågor sammanhängande med genomförandet av tidigare beslutad sammanslagning av de båda hushållningssällskapen i Kalmar län. Förslag i ämnet har i skrivelse den 20 september 1961 avgivits av den av Kungl. Maj:t utsedde sakkunnige, *byråchefen i lantbruksstyrelsen Henry Gustafsson*.

I förevarande sammanhang torde jämväl få anmälas frågan om *bestridande till viss del av kostnaderna för mjölkboskapskontrollen med regleringsmedel på jordbrukets område*.

A. Frågor rörande hushållningssällskapens organisation

1. Jordbruksupplysningskommitténs betänkande

Jordbruksupplysningskommitténs förslag syftar till effektivisering av upplysnings- och rådgivningsverksamheten på jordbrukets område, vartill i detta sammanhang även trädgårdsnäringen hänförs. Kommitténs förslag berör hushållningssällskapens, lantbruksnämndernas och lantbruksundervisningsanstalternas rådgivningsverksamhet.

I betänkandets *kapitel II* belyses den snabba förändring, som skett och alltjämt sker i jordbruksbefolkningens antal och sammansättning samt den betydande förändringen i jordbrukets företagsstruktur, som samtidigt äger rum, och i *kapitel III* redovisas omfattningen av nuvarande upplysningsverksamhet inom jordbruket.

Kommittén lämnar i *kapitel IV* en kortfattad översikt över jordbruksrådgivningen i våra nordiska grannländer samt i Holland, Västtyskland, England, Förenta staterna och Kanada.

Enligt direktiven har jordbruksupplysningskommittén haft att närmare granska och pröva den gällande gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas arbetsuppgifter vad beträffar upplysnings- och rådgivningsverksamheten. I *kapitel V* lämnar kommittén en kort redovisning av nuvarande förhållanden och kommer, efter att ha redovisat en undersökning av samarbetet f. n., till den slutsatsen, att rådgivningsverksamheten och även lantbruksnämndernas arbete skulle främjas genom ett effektivt samarbete mellan sällskap och nämnder. Lokalrådgivarna i sällskapen föreslås inom sina distrikt även skola biträda lantbruksnämnderna med rådgivning på nämndernas verksamhetsområde. Vidare anser kommittén, att vid behov gemensamma informationskonferenser bör anordnas

för den fältarbetande personalen inom hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. I sällskapens upplysningsverksamhet förutsättes lantbruksnämnderna medverka i de frågor, som med hänsyn till nämndernas verksamhet anses aktuella. För att ytterligare befrämja samarbetet på länsplanet på jordbruksrådgivningens område föreslår kommittén, att inom varje hushållningssällskaps område inrättas en programnämnd.

I *kapitel VI*, som behandlar upplysningsverksamhetens organisation inom hushållningssällskapen, tar kommittén upp en principdiskussion om rådgivningsverksamhetens organisation, varvid två olika system överväges. Enligt det ena, system A, tjänstgör i distrikt om 500—2 000 brukningsenheter lokalrådgivare, vilkas uppgift är att lämna jordbrukarna i distriktet en allsidig rådgivning. På regionplanet tjänstgör specialrådgivare, som svarar för sina resp. ämnesområden och håller lokalrådgivarna à jour med utvecklingen samt biträder dem att lösa mera komplicerade frågor. Enligt det andra systemet, system B, saknas distriktsindelning. Samtliga rådgivare, som är placerade på regionplanet, är mer eller mindre specialiserade och har bl. a. till uppgift att lämna jordbrukarna råd och upplysningar inom sina resp. ämnesområden. Kommittén förordar på anförda skäl det förstnämnda systemet. Kommittén har därefter diskuterat sällskapen såsom regionorgan för rådgivningen och funnit, att de i många fall omfattar alltför små områden för att utgöra underlag för en organisation enligt kommitténs förslag. På grund härav har kommittén tänkt sig, att den förordade organisationen skulle kunna åstadkommas genom att verksamhetsområdet för vissa specialister täckte två eller flera sällskaps områden. För att rådgivningsorganisationen skall bli tillräckligt smidig och anpassningsbar förordar kommittén att på personalförteckningen rådgivartjänsterna uppföres i tvänne grupper, den ena under beteckningen »konsulenter», avsedda för regionplanet, och den andra under beteckningen »instruktörer», avsedda för lokalplanet. Fördelningen av tjänsterna mellan hushållningssällskapen skall åligga lantbruksstyrelsen efter samråd med sällskapen, varvid för konsulent bestämmes det ämnesområde, han skall företräda.

På hushållningssällskapens personalförteckning finnes f. n. 86 tjänster som jordbruksinstruktör eller maskininstruktör. Dessutom har sällskapen på »egna medel» anställda 33 instruktörer på jordbruks-, maskin- och husdjursområdena och för övervakning av mjölkboskapskontroll tio överkontrollassistenter. Slutligen är fyra överkontrollassistenter anställda hos kontrollnämnden för mjölkvaskningskontroll. Kommittén föreslår att de ovan nämnda (33 + 10 + 4 =) 47 tjänsterna överföres på personalförteckning och motsvarande lönebelopp tillföres löneanslaget från sällskapens omkostnadsanslag resp. anslaget för befrämjande av husdjursaveln. En tillfredsställande överkontroll synes enligt kommittén kunna genomföras med tio överkontrollassistenter. Sedan detta behov tillgodosetts, återstår 123 tjänster, som kan ombildas till lokalrådgivartjänster.

Av ämnesområden, som bör vara företrädda av specialkonsulent, behandlar kommittén särskilt företagsekonomien, jordbrukets ekonomibygnader och trädgårdsskötseln samt framhåller betydelsen av att på regionplanet fin-

nes specialister i företagsekonomi, att byggnadskonsulenterna i lantbruksnämnderna bör utnyttjas mera även i den allmänna upplysningsverksamheten samt att, då enligt kommitténs mening behovet av rådgivning för yrkesodlare inom trädgårdsnäringen icke blivit i rimlig utsträckning tillgodosett med nuvarande organisation, särskilda tjänster bör inrättas härför. Sistnämnda tjänster bör placeras vid hushållningssällskap, som är lämpligt belägna i förhållande till odlingsdistrikten.

På hushållningssällskapens personalförteckning finnes 29 tjänster som jordbrukskonsulent, 26 som husdjurskonsulent, 26 som trädgårdskonsulent och 24 som maskinkonsulent. Utan att vara upptagna på personalförteckningen finnes två jordbrukskonsulenter avlönade med direkt statsbidrag samt nu tio ekonomikonsulenter avlönade delvis med statsbidrag. Kommittén har funnit, att behovet av specialkonsulenter bör kunna i skälig utsträckning tillgodoses inom ramen för nu befintliga 109 tjänster. På personalförteckningen bör samtliga konsulenter uppföras som en grupp under benämning konsulenter. Fördelningen på olika ämnes- och geografiska områden bör ankomma på lantbruksstyrelsen i samråd med sällskapen. Under nu rådande förhållanden skulle de förslagsvis kunna fördelas på följande ämnesområden: 25 för växtodling, 25 för husdjurskötsel, 20 för företagsekonomi, 17 för mekanisering, fem för handelsträdgårdsrörelsen, tre för yrkesfruktodling och 14 för allmän trädgårdsodling.

Kommittén har ej ansett sig böra gå in på frågan om förstärkning av resurserna för forskning och försöksverksamhet för att befrämja samarbetet med rådgivningsverksamheten. Endast vad beträffar fjäderfäkötseln uttalar kommittén, att behovet bör bättre tillgodoses genom att efter utredning och förslag av lantbruksstyrelsen Sveriges fjäderfäavelsförening, som svarar för kontrollen och specialrådgivningen på ifrågavarande område, erhåller ett så avpassat statligt stöd, att ett program av tillfredsställande omfattning kan upprätthållas.

Rådgivningsmetoder och hjälpmedel i upplysningsverksamheten behandlas i *kapitel VII*. Efter en kort redogörelse för gällande författningsbestämmelser för den av hushållningssällskapen med stöd av statsbidrag bedrivna kursverksamheten anför kommittén vissa principiella synpunkter på rådgivningsverksamhet såsom en sällskapens uppgift till skillnad från utbildningsverksamhet såsom en lantbruksundervisningsanstaltens uppgift.

En viktig förutsättning för ett framgångsrikt rådgivningsarbete är enligt kommitténs mening, att lämpliga hjälpmedel kommer till användning. Kommittén förutsätter, att frågan om vägledande principer för framställning av dylika och deras rätta användning blir föremål för fortlöpande uppmärksamhet och att framställningen av hjälpmedel blir väl planerad. Beträffande hjälpmedel, som huvudsakligen kommer till användning i massrådgivningen, anser kommittén, att ortspressen i många fall bör utnyttjas mera och att för rådgivningsverksamheten ansvariga organ bör följa utvecklingen och tillvarataga alla möjligheter, som radio och television kan erbjuda. Ett värdefullt hjälpmedel i rådgivningen utgör även demonstrationsjordbruken. Kommittén framhåller, att vid sidan om de demonstra-

tionsjordbruk, som drives i hushållningssällskapens regi, även av enskilda ägda lämpliga jordbruk bör utnyttjas, så att efter hand inom varje lokalrådgivardistrikt finnes tillgång till ett dylikt demonstrationsjordbruk.

Frågan om rådgivarnas befattning med arbetsuppgifter utanför upplysningsverksamheten behandlas i *kapitel VIII*. Kommittén framhåller, att bidrag av statsmedel utgår till avlönande av den personal, som ansetts oundgängligen nödvändig för att tillgodose rådgivningsverksamheten, varför denna personal ej bör användas för arbetsuppgifter utanför rådgivningsverksamheten. Denna princip kan emellertid icke alltid upprätthållas. Hushållningssällskapen bör dock ersättas för arbetsuppgifter, som vid sidan av rådgivningen ålägges dem av staten eller som de genom avtal med andra institutioner åtagit sig, så att kostnaderna blir fullt täckta. Sådana kontrollerande arbetsuppgifter bör ej påläggas rådgivarna, som ställer dem i motsatsförhållande till jordbrukarna. Med hänvisning till en undersökning angående den rådgivande personalens expeditiönsarbete framhåller kommittén vikten av att rådgivarna har tillräcklig biträdes hjälp.

Ett av de viktigaste medlen att höja rådgivningsverksamhetens effektivitet är enligt kommitténs mening grundliga teoretiska och praktiska kunskaper hos rådgivarna såväl vad beträffar fackämnen som rådgivningens teknik. Frågan om kompetenskrav och utbildning av rådgivarna har kommittén behandlat i *kapitel IX*. För konsulenter bör enligt kommitténs mening i princip gälla samma kompetenskrav som f. n., dock med viss komplettering. Med hänvisning till jordbrukshögskoleutredningens förslag rörande utbildningen av agronomer och hortonomer uttalar kommittén, att man väl bör kunna tillgodose behovet av grundutbildning för blivande konsulenter. Som kompetenskrav bör, såsom även jordbrukshögskoleutredningen förutsatt, gälla genomgången vidareutbildning i pedagogik, undervisnings- och rådgivningsmetodik etc. Kommittén föreslår även, eftersom rekryteringstjänster saknas vid hushållningssällskapen, inrättandet av sex aspiranttjänster. Ett års sådan aspiranttjänstgöring, huvudsakligen vid sällskap, bör ingå i kompetenskraven, som dessutom bör omfatta tre års tjänstgöring vid sällskap, lantmannaskola, försöksinstitution, lantbruksnämnd eller annan motsvarande tjänstgöring.

Eftersom instruktörerna enligt kommitténs förslag skall såsom lokalrådgivare envar inom sitt distrikt svara för en allsidig rådgivning, måste kompetenskraven för dessa befattningshavare väsentligt höjas. Särskilt gäller detta kunskaper i jordbrukets företagsekonomi. Kommittén anser, att driftsledarkursen vid Alnarpsinstitutet bör uppställas som kompetenskrav, varvid ämnen, som avser specialutbildning för förvaltare och inspektor vid större jordbruk, bör utbytas mot företagsekonomi, driftsekonomisk kalkylering och investeringskalkylering vid medelstora och mindre jordbruk. Kommittén förordar även, att instruktörerna genomgår samma pedagogiska utbildning, som föreslagits för konsulenter. För att nu tjänstgörande instruktörer skall kunna erhålla kompetens som lokalrådgivare förordas, att de genomgår en särskild omskolningskurs om sammanlagt tre månader med framför allt utbildning i jordbruksekonomi, pedagogik och rådgivningsmetodik.

Fortbildningen utgör enligt kommitténs mening ett medel, varigenom goda och snabba förbindelser mellan försök, forskning och rådgivning kan upprätthållas. Konsulenternas fortbildning bör liksom hitintills handhas av lantbruksstyrelsen. En effektivisering av fortbildningskurserna bör även kunna ske.

I *kapitel X* behandlas rådgivningens centrala ledning, som lantbruksstyrelsen förutsättes fortfarande skola handha. Kommittén redovisar närmare de arbetsuppgifter, som centralt uppkommer, om man vill effektivisera rådgivningsarbetet. För att i lantbruksstyrelsen närmast svara för hithörande uppgifter, bl. a. att i fältet biträda rådgivarna rörande tillämpandet av rationell teknik i rådgivningsarbetet och att inom lantbruksstyrelsen handlägga frågor rörande rådgivningsorganisationens anpassning och rådgivarnas fortbildning, har kommittén ansett att det i styrelsen bör finnas en befattningshavare, som är specialist i rådgivningsfrågor.

I *kapitel XI*, som behandlar den centrala informationens organisation, redogör kommittén inledningsvis för de olika organ, som f. n. sysslar med vad man kallar informationstjänst. Kommittén framhåller, bl. a., att verksamhetens uppdelning på flera olika organ ej ger den samlade överblick, som måste förutsättas för att behovet av olika hjälpmedel på lämpligaste sätt och till lägsta kostnader skall bli tillgodosett. Vidare framhålles, att en referattjänst med uppgift att i överskådlig form ge rådgivarna del av för deras verksamhet erforderligt kunskapsmaterial f. n. saknas.

Vid överväganden rörande åstadkommande av en effektivare organisation har olika alternativ prövats. Kommittén förordar, att ett informationsorgan, benämnt lantbrukets informationstjänst, inrättas med uppgift att betjäna jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, hem och hushåll. Informationsorganet föreslås få formen av en förening med av Kungl. Maj:t fastställda stadgar och en styrelse, som till hälften utses av Kungl. Maj:t och till hälften av föreningen. Vidare förutsättes att föreningen skall övertaga de uppgifter, som nu handhas av föreningen Skogs- och lantbruketsfilm samt jordbrukets upplysningsnämnd, förmedla berättelser och skrifter från försöks- och forskningsverksamhet till rådgivare och lärare samt handha referat- och dokumentationstjänst.

Medelsanvisningen till hushållningssällskapen redovisas huvudsakligen på två anslag, nämligen Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar och Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader. Grunderna för denna anslagstilldelning och de förändringar i densamma, som vid olika tillfällen skett, redovisar kommittén inledningsvis i *kapitel XII*. Kommittén uttalar, att den hittillsvarande ordningen för tilldelning av statsanslag ej kan anses tillfredsställande och föreslår därför en sådan förändring i beräknings- och tilldelningsgrunderna, att omräkning till förändrade löne- och kostnads-lägen kan göras enklare och med större säkerhet. Detta kan enligt kommitténs mening ske genom att den del av omkostnadsanslaget, som nu användes till avlöningar, överföres till avlöningsanslaget, varefter återstoden uppdelas på två poster, nämligen en för täckande av rese- och traktamentskostnader, hyror och expenser samt en allmän del, som delvis inom ramen

för bestämmelser och direktiv får fritt disponeras av sällskapen till befrämjande av angelägna åtgärder på sällskapens verksamhetsområde. Lönedelen kommer då att automatiskt omräknas och de övriga delposterna bör kunna omräknas med användande av lämpliga index. Omkostnadsanslagets andel för rese- och traktamentskostnader, hyror och expenser föreslås fördelad mellan sällskapen efter antalet fältarbetande tjänstemän med 7 900 kr. för varje specialrådgivare på regionplanet och 7 100 kr. för varje lokalarådgivare. Beträffande omkostnadsanslagets allmänna del föreslår kommittén, att denna fördelas med 8/10 efter antalet brukningsenheter över två ha (dock efter viss övergångstid), 1/10 efter folkmängden, invånareantal över 10 000 i städer ej medräknat, samt 1/10 efter totalarealen inom sällskapens områden.

I *kapitel XIII* anföres, att ett genomförande av kommitténs förslag kommer att medföra ökade kostnader för jordbruksrådgivningen. Kommittén har därför funnit det angeläget att undersöka, i vad mån hushållningssällskapens egna inkomster skulle kunna ökas och bidra till upprätthållande av sällskapens verksamhet. Sällskapens egna inkomster är huvudsakligen ledamotsavgifter, förrättningsavgifter, ränteinkomster och inkomster av egna fastigheter. Enligt kommitténs mening torde sällskapen i allmänhet endast ha möjlighet att öka sina inkomster genom att höja ledamotsavgifter och taxor. Kommittén anser det rimligt, att sällskapens ledamöter själva påtager sig viss del av dessa ökade kostnader. I samband härmed förordar kommittén, att frågan om medlemsavgiftens storlek omprövas av statsmakterna och att maximibegränsningen uppläses. Beträffande förrättningsavgifter framhåller kommittén, att rådgivning i princip bör vara avgiftsfri. Med hänsyn till de begränsade personalresurser, som den av kommittén föreslagna organisationen innebär, och för att rådgivarnas tjänster icke skall komma att tagas i anspråk av ett fåtal synes emellertid ersättning enligt särskild taxa böra uttagas av rekvirent, som önskar mer än ett besök under året av samma rådgivare. Avgift för planer, såsom växtodlingsplan, utfodningsplan etc., bör alltid utgå enligt särskild taxa. Det synes böra ankomma på lantbruksstyrelsen att upprätta och fastställa dylik taxa. En höjning av ledamotsavgifterna och införande av förrättningsavgifter torde enligt kommitténs mening kunna beräknas medföra en sammanlagd inkomstökning om 550 000 kr. för sällskapen.

I *kapitel XIV och XV* redovisar kommittén sina anslagsberäkningar samt den ordning, i vilken kommitténs förslag bör genomföras jämte de åtgärder, som står i samband härmed. För åstadkommande av större rörlighet vid fördelningen av rådgivartjänsterna mellan hushållningssällskapen har kommittén i fråga om förfarings sättet vid tillsättande av tjänsterna förordat, att konsulenttjänsterna skall, efter hörande av vederbörande sällskap, och vad beträffar fiskerikonsulentbefattning jämväl efter samråd med fiskeristyrelsen, tillsättas av lantbruksstyrelsen. Chefsbefattningen inom varje sällskap bör enligt kommittén tillsättas av Kungl. Maj:t genom konstitutorial efter anmälan av chefen för lantbruksstyrelsen. I fråga om kamrerare-, in-

struktörs- och biträdespersonal har kommittén föreslagit, att den av praktiska skäl skall tillsättas av vederbörande sällskap.

Vidare har kommittén föreslagit, att, i likhet med vad som gäller vid skogsvårdsstyrelserna, rådgivarna skall förordnas tills vidare, dock att den som under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort i samma eller motsvarande befattning vid hushållningssällskap icke får skiljas från sin befattning annat än på grund av omorganisation eller om entledigande bör ske av disciplinära skäl. Slutligen har kommittén föreslagit en utvidgning av befattningshavarnas flyttningskyldighet likaledes i överensstämmelse med vad som gäller vid skogsvårdsstyrelserna.

I en till kommitténs betänkande fogad reservation av ledamoten *J a n s s o n* förordas, att lokalarådgivarna fördelas på hushållningssällskapen efter brukningsenheter med minst fem ha åker samt att även denna fördelingsgrund omprövas tid efter annan med hänsyn till inom jordbruket pågående förändringar. Vidare förordas att samma grund användes vid fördelning av omkostnadsanslaget. I fråga om trädgårdskonsulenternas verksamhet förordar reservanten att projektering av park- och prydnadsanläggningar inte längre skall få ingå i trädgårdskonsulenternas uppgifter.

Gentemot kommitténs förslag till organisation av upplysningsverksamheten har ledamoten *R o d h e* reserverat sig i ett till betänkandet fogat särskilt yttrande, vari föreslås att varje specialist skall vara verksam inom endast ett hushållningssällskaps område samt att, då detta i varje fall inte f. n. är möjligt, det borde övervägas att i någon mån eftersätta kraven på specialisering och låta viss eller vissa av ett sällskaps konsulenter täcka mer än ett specialområde. Herr *Rodhe* har härjämte reserverat sig mot kommitténs förslag rörande kostnads- och anslagsberäkningar.

Slutligen har till kommitténs betänkande fogats särskilt yttrande av ledamöterna *F o r s l u n d*, *J a n s s o n*, *R o d h e* och *Å g r e n* vilka reserverat sig mot kommitténs förslag rörande tjänstetillsättning och anför, att åtgärder för tillsättande av vakant befattning, som är upptagen på personalförteckning, inte bör få vidtagas av hushållningssällskapet innan lantbruksstyrelsen lämnat sitt medgivande därtill samt att tjänstetillsättningen, efter det sällskapet fått sådant medgivande, skall ske enligt samma grunder som f. n. gäller.

2. Remissyttranden

De myndigheter och organisationer som yttrat sig över jordbruksupplysningskommitténs nu framlagda förslag delar praktiskt taget undantagslöst kommitténs uppfattning om behovet av utrustning på upplysnings- och rådgivningsområdet inom jordbruket. Flertalet remissinstanser ställer sig dock mer eller mindre tveksamma till de av kommittén framlagda förslagen eller helt avvisande till att förslagen lägges till grund för vidare åtgärder.

Ur remissvaren torde få återgivas följande *a l l m ä n n a s y n p u n k t e r*.

Statskontoret anför, att innehållet i direktiven för 1960 års jordbruksutredning givit statskontoret anledning överväga om de i betänkandet framförda förslagen bör föranleda annan åtgärd än att utredningen anbefalles taga dem i beaktande vid utredningsuppdragets fullgörande. Då det emellertid är antagligt att det nya utredningsuppdraget kommer att taga avsevärd tid och kommitténs förslag åtminstone delvis avser förslag som sedan länge varit aktuella bör enligt statskontorets mening det nya utredningsuppdraget inte få lägga hinder i vägen för ett förverkligande av kommitténs förslag i den mån dessa inte anses kunna försvåra genomförandet av den reformering av bl. a. upplysningsverksamheten på jordbrukets område, som kan bli resultatet av den nytillsatta utredningens arbete.

Kommitténs förslag om förstärkning av rådgivningsverksamheten på jordbrukets område tillstyrkes i princip av *lantbruksstyrelsen*, som framhåller, att i ett läge då det allmänna satsar allt mer på forskning och försöksverksamhet inom jordbrukets område det vore ur ekonomisk synpunkt oförsvärkligt att inte i samma takt ge rådgivningsverksamheten ökade förutsättningar att medverka till forsknings- och försöksresultatens omsättning i den praktiska jordbruksdriften.

Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsöks försökskollegium, som inte kan ansluta sig till grundprinciperna i kommitténs förslag, avstyrker att förslaget lägges till grund för vidare åtgärder och förordar att frågan om upplysningsverksamhetens ordnande göres till föremål för fortsatta överväganden.

Kommitténs uttalande om behovet av en ökad rådgivningsverksamhet understrykes kraftigt av *Riksförbundet Landsbygdens folk* som emellertid uttalar, att en riktig totalbild av sagda behov ernås först när även hemarbetet fogats in i mönstret. Ur dessa synpunkter måste det enligt riksförbundet beklagas att kommittén inte sökt skaffa sig en realistisk föreställning om vilken uppfattning upplysnings- och rådgivningsverksamheten bör ha i fortsättningen och förslaget innebär därigenom endast en viss omorganisation och omdisposition av tillgängliga resurser.

Av anförda synpunkter å kommitténs förslag rörande s a m a r b e t e t p å rå d g i v n i n g s v e r k s a m h e t e n s o m r å d e må följande återgivas.

Lantbruksstyrelsen har intet att erinra emot inrättandet av programnämnder men erinrar om att de redan befintliga undervisningsnämnderna har i stort sett samma arbetsuppgifter. Enligt styrelsen bör programnämnderna vara underställda förvaltningsutskotten.

Skogsstyrelsen tillstyrker förslaget om programnämnder samt anför, att vad den skogliga andelen beträffar äger redan nu ett organiserat samarbete rum mellan skogsvårdsstyrelserna och övriga länsorgan och detta samarbete synes genom programnämnden kunna förstärkas och göras mera allsidigt. Skogsstyrelsen har inhämtat yttrande från *samtliga skogsvårdsstyrelser* och de flesta, som yttrat sig i denna punkt, förordar att de s. k. pro-

gramnämnderna bör inrättas, i vilken länsjägmästaren eller den han sätter i sitt ställe bör vara självskriven ledamot.

Lantmäteristyrelsen anser det vara angeläget att samarbetet inom rådgivningssektorn utsträcker till att bl. a. omfatta även lantmäteriorganen. Beträffande förslaget om programnämnder biträder styrelsen tanken på att en förbättrad samordning av de olika organens verksamhet och intentioner bör eftersträvas. Styrelsen anser sig dock böra starkt ifrågasätta om ytterligare ett organ bör inrättas i detta syfte samt anför därvid.

De genom beslut av 1959 års riksdag inrättade länsråden har till uppgift att stärka samarbetet mellan rationaliseringsorganen och att överbrygga den organisatoriska splittringen. Landshövdingen har således att i detta syfte sammankalla överlantmätaren, lantbruksdirektören, länsjägmästaren och hushållningssällskapets sekreterare till överläggningar om utformningen av riktlinjerna rörande rationaliseringsåtgärder inom jordbrukets och skogsbrukets område samt därmed sammanhängande spørsmål. Med hänsyn härtill och till rådgivnings- och upplysningsverksamhetens betydelse i jordbrukets samlade rationalisering bör det vara en naturlig uppgift för länsråden att även samordna nyssnämnda verksamhet. Mot inrättandet av den föreslagna programnämnden talar enligt styrelsens mening även den omständigheten att organisationsfrågorna i sin helhet f. n. utredes av 1960 års jordbruksutredning.

På grund av det sagda förordar styrelsen att den erforderliga samordningen av rådgivnings- och upplysningsverksamheten i vart fall tills vidare löses inom länsrådets ram.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* motsätter sig att programnämnderna skall ha beslutanderätt beträffande sällskapens upplysningsverksamhet. De bör i stället ha rådgivande karaktär och vara underställda förvaltningsutskottet. I konsekvens härmed bör benämningen vara programråd.

Kommitténs förslag rörande rådgivningsverksamhetens organisation har föranlett följande ställningstagande från remissmyndigheterna.

Lantbruksstyrelsen, *lantmäteristyrelsen* och *lärarkollegiet vid lantbruks-högskolan* har funnit den förordade organisationsformen motiverad och förordar därför system A. Detta system tillstyrkes även av *Hushållningssällskapens förbund*, *hushållningssällskapen i södra Kalmar, Gotlands, Blekinge, norra Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län*.

Riksräkenskapsverket ifrågasätter om kommitténs förslag rörande rådgivare bör genomföras utan samtidigt ställningstagande till 1960 års jordbruksutrednings översyn. Även *lantbruksnämnden i Stockholms län* förordar, att frågan om rådgivningsverksamhetens organisation inte blir föremål för avgörande innan 1960 års jordbruksutredningsarbete blir närmare känt.

Kommitténs förslag till organisationsform avstyrkes av *statens maskin-*

provningar, jordbrukstekniska institutet, skogs- och lantbruksakademien, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund. Dessa remissinstanser anser det inte vara riktigt att välja enbart ett av kommitténs alternativ, enär båda alternativen behövs fördelade på olika områden. Sålunda torde den lokala, mera allmänt inriktade rådgivningen vara motiverad i skogsbetonade bygder och distrikt med relativt ensidig produktion, medan i de egentliga jordbruksområdena flertalet konsulenter och instruktörer bör liksom hittills vara specialiserade. Remissinstanserna ifrågasätter därför om inte det lämpligaste förfaringssättet vore att låta hushållningssällskapen inom en fastställd ram själva besluta om rådgivningen skall grundas på system A eller B. Sådana synpunkter framföres även av *hushållningssällskapen i Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, norra Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, södra Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands och Gävleborgs län.*

Förslaget om inrättande av 20 konsulenttjänster i företagsekonomi tillstyrkes av *lantbruksstyrelsen, samtliga lantbruksnämnder* och av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Stockholm, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, södra Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus* och *södra Älvsborgs län.* Även lärarkollegiet vid *lantbrukshögskolan* framhåller önskvärdheten av att ordinarie ekonomikon-sulentbefattningar inrättas. *Lantmäteristyrelsen* utgår från att den av kommittén föreslagna förstärkningen av antalet konsulenter med företagsekonomisk inriktning vid hushållningssällskapen skall göra det möjligt att i betydande utsträckning erhålla bistånd från dessa i det upplysnings- och rådgivningsarbete som sker i anslutning till aktuella rationaliseringsprojekt.

Rörande antalet tjänster för mekanisering anser *lantbruksstyrelsen* att dessa inte böra understiga 20. Minskningen av antalet avstyrkes av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, södra Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs* och *Norrbottnens län.* *Statens maskinprovningar* hävdar med bestämdhet den uppfattningen, att arbetsuppgifterna för maskinkonsulenterna och betydelsen av specialrådgivning på mekaniseringsområdet ingalunda kommer att bli mindre genom lokalrådgivarnas verksamhet utan tvärtom kommer att avsevärt öka. *Jordbrukstekniska institutet* framhåller, att den tekniska utvecklingen ofrånkomligen medför att maskinkonsulenterna får sitt verksamhetsfält utvidgat och att de kommer att ställas inför allt mer komplicerade problem. För institutet framstår det därför som uteslutet att maskinkonsulenternas antal kan nedskäras utan men för jordbruket. Även *skogs- och lantbruksakademien* anser med hänsyn till den växande betydelsen av en ekonomiskt och sakligt riktig maskinanvändning samt det stora behovet av rådgivning rörande den s. k. inre mekaniseringen att en beskärning av antalet maskinkonsulenter inte bör komma i fråga.

Åtskilliga remissinstanser har uttalat sig i frågan om antalet trädgårdskonsulenter. Sålunda anser *lantbruksstyrelsen* det vara tillräckligt att med utgångspunkt från ett antal trädgårdskonsulenter av 25 i minimiorganisa-

tionen avdela fyra för de av kommittén förordade specialisttjänsterna, därav tre för handelsträdgårdsrörelsen och en för fruktodling. Specialisterna torde böra anställas hos lantbruksstyrelsen och placeras vid de sällskap som är lämpligt belägna för odlingsdistrikten.

Den föreslagna minskningen av antalet trädgårdskonsulenter avstyrkes av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, norra Kalmar, södra Kalmar och Hallands län.*

Sveriges pomologiska förening föreslår, att varje hushållningssällskap alltför tillförsäkras minst en befattning som trädgårdskonsulent.

Denna uppfattning delas av *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut*, som tillägger, att trädgårdskonsulenterna enligt styrelsens uppfattning torde få full sysselsättning inom sina verksamhetsområden utan att behöva engageras för projektering av park- och prydnadsanläggningar åt allmänna institutioner och inrättningar. Även *Föreningen Svenska trädgårdsarkitekter* anser, att projekteringsverksamhet av grönområden för institutioner och allmänna inrättningar helt ligger utanför ramen för hushållningssällskapens verksamhet och ansluter sig till ledamoten Janssons särskilda yttrande i saken.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund tillstyrker, att specialkonsulenter tillsättes för handelsträdgårdarna och den yrkesmässiga fruktodlingen. Jordbruksupplysningskommitténs förslag att minska antalet konsulenter för allmän trädgårdsrådgivning till endast 14 kan förbundet ej tillstyrka. Utöver erforderliga specialkonsulenter anser förbundet att det bör finnas en trädgårdskonsulent i varje hushållningssällskap.

Det är enligt *trädgårdsnäringsutredningens* mening angeläget, att två specialkonsulenter i yrkesmässig trädgårdsodling placeras inom Malmöhus och Kristianstads län, vilka län svarar för över två femtedelar av landets totala växthusareal. Dessa konsulenter kan även ta hand om rådgivningsverksamheten inom angränsande län och svarar då för ett odlingsområde, som omfattar ungefär hälften av den totala växthusarealen och en fjärdedel av fri-landsarealen. Utredningen anser vidare, att en odlingskonsulent bör placeras i Göteborgs-området och att denne bör svara för rådgivningsverksamheten i hela Väst-Sverige. Rådgivningsverksamheten i övriga Mellan-Sverige och på Gotland bör enligt utredningens mening ombesörjas av två konsulenter. Med hänsyn till bl. a. den omfattande frilandsodlingen i Kalmar, Östergötlands och Gotlands län bör en av konsulenterna handha rådgivningen inom dessa län, medan den andra konsulenten bör placeras i Stockholms-området och svara för rådgivningsverksamheten inom regionen i övrigt. Slutligen anser utredningen, att en konsulent i yrkesmässig trädgårdsodling bör placeras i Norrland; detta område skulle eljest helt bli utan konsulentstöd.

Beträffande konsulenter i yrkesfruktodling anser utredningen — liksom jordbruksupplysningskommittén — att tre sådana konsulenttjänster bör inrättas, varav två bör få Skåne med angränsande områden som arbetsfält. Dessa tjänster är enligt utredningens uppfattning nödvändiga för att ytterligare

intensifiera det omfattande arbete som sedan ett antal år pågår för att på olika sätt effektivisera den svenska yrkesfruktodlingen.

Rådgivningen i värme- och byggnadsteknik bör enligt trädgårdsnäringsutredningens mening ske dels genom allmän rådgivning vid konsulentbesök hos odlarna, dels genom service i fråga om projekteringsarbeten. Det blir emellertid med hänsyn till de många föreliggande behoven svårt för en konsulent att hinna med en på angivet sätt upplagd verksamhet. Utredningen vill därför föreslå, att rådgivningen i värme- och byggnadsteknik skall handhas av två konsulenter, varav en placeras i Stockholms-området och en i Skåne.

Enligt trädgårdsnäringsutredningens uppfattning är det angeläget, att behovet av företagsmässig rådgivning även tillgodoses inom trädgårdsodlingen. Konsulentverksamheten i trädgårdsekonomi bör härvid främst syfta till en förbättrad driftsekonomisk planering i enskilda trädgårdsföretag. Utredningen föreslår, att rådgivningsverksamheten i företagsekonomi omhändertas av två konsulenter. Av dessa konsulenter bör en placeras i Stockholms-området och en i Skåne.

Såsom framgått av vad utredningen anfört måste samtliga yrkesodlingskonsulenter svara för rådgivningsverksamheten inom regioner, som omfattar ett flertal hushållningssällskapsområden. Med hänsyn härtill är det enligt trädgårdsnäringsutredningens uppfattning lämpligt att de direkt underställes lantbruksstyrelsen, så att de olika konsulenternas verksamhet på ett effektivt sätt kan samordnas och garantier skapas för att rådgivningsbehovet i olika områden likformigt tillgodoses. Enligt utredningens uppfattning är det av stor vikt att rådgivningsverksamheten utformas i intim kontakt med företrädare för trädgårdsnäringsnäringsn. För att trygga näringens möjligheter att påverka verksamhetens utformning bör därför enligt utredningen vid lantbruksstyrelsen finnas en rådgivande nämnd i trädgårdsfrågor.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt avstyrker bestämt den minskning av antalet konsulenter för växtodling som enligt förslaget skulle ske. Då växtodlingskonsulenterna utgör en mycket viktig länk i förmedlandet av växtskyddskunskap till odlarna, innebär denna minskning, enligt styrelsens mening en försvagning av växtskyddsberedskapen.

Mot kommitténs förslag om att låta vissa specialisttjänster bli gemensamma för två eller flera län har många *hushållningssällskap* haft skarpa invändningar att göra och i stället förordat det av herr Rodhe särskilt avgivna yttrandet om att det i ett sådant läge vore bättre att eftersätta kraven på specialisering och låta viss eller vissa av ett sällskaps konsulenter täcka mer än ett specialområde. Detta förslag har anammats av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, södra Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Skogs- och lantbruksakademien* avstyrker förslaget att en konsulent skall kunna tjänst-

göra inom olika hushållningssällskapsområden emedan erfarenheter från liknande arrangemang på andra områden inte är uppmuntrande. Även *Sveriges lantbruksförbund* framhåller, att förslaget att vissa specialister skall utnyttjas gemensamt i två eller flera län synes medföra betydande nackdelar. *Riksförbundet Landsbygdens folk* avstyrker bestämt kommitténs förslag om gemensam tjänsteman för två eller flera län, då detta system tidigare prövats och befunnits vara förenat med mycket stora olägenheter. En bättre lösning vore enligt riksförbundet att kombinera två specialtjänster, i första hand maskin- och jordbrukskonsulent.

Beträffande kapitlet om rådgivarnas befattning med administrativa uppgifter har *statskontoret* framhållit, att hushållningssällskapen utan anspråk på särskild gottgörelse bör kunna tagas i anspråk av staten för uppgifter av mindre omfattning eller tillfällig karaktär. Däremot bör sällskapen erhålla full täckning för sina kostnader vid fullgörande av uppdrag för icke statliga institutioner m. fl. Kommitténs förslag att ytterligare biträdestjänster bör uppföras på sällskapens personalförteckning anser statskontoret icke böra upptagas till slutlig prövning med hänsyn till att 1960 års jordbruksutredning för den framtida jordbrukspolitiken kommer att beröra den biträdespersonal, som omfattas av förslaget.

Kommitténs förslag rörande kompetenskrav, utbildning och fortbildning har föranlett följande uttalanden från remissmyndigheternas sida.

Statskontoret har inte något att erinra mot att aspiranter anställas men anser, att några särskilda medel härför inte bör beräknas. Behovet av dylika rekryteringstjänster bör i stället tillgodoses inom ramen för den beräknade erforderliga personalorganisationen och lantbruksstyrelsen bör vid uppkommande vakans bedöma, hur tillgängliga avlöningsmedel bör användas, för att de med anslagen avsedda ändamålen bäst skall tillgodoses. *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* föreslår för att säkerställa rekryteringen till sällskapen samma anordning som gäller vid lantbruksnämnderna och förordar att 20 tjänster i reglerad befordringsgång med benämningen biträdande konsulent inrättas. Förslaget att införa sex aspiranttjänster tillstyrkes av *hushållningssällskapet i Uppsala län*, som dock framhåller att sex tjänster är otillräckligt som rekryteringsbas för 109 konsulenter och jämför med lantbruksnämnderna där det finnes 28 tjänster i reglerad befordringsgång för rekrytering av 44 konsulenttjänster. Förslaget tillstyrkes även av hushållningssällskapen i *Södermanlands, Blekinge och Göteborgs och Bohus län*, vilka emellertid anser att antalet borde vara högre än sex och att möjlighet borde finnas att placera aspiranten i högre lönegrad än 15 om han tidigare uppehållit annan högre lönegradsplacerad tjänst eller motsvarande tjänst under ett antal år.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser inte att förslaget, att lantbruksstyrelsen skall ordna fortbildningskurser i fackämnen och utbildnings-

kurser i pedagogik, är rationellt. Kollegiet kan ej finna någon anledning att inordna pedagogikutbildningen under lantbruksstyrelsen, då all annan högre utbildning för ifrågavarande tjänstemän är förlagd till högskolan.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser att tiden för instruktörernas fortbildningskurs är för kort och att en utökning, i första hand av utbildningen i driftsekonomi, bör göras.

Förslaget i kapitlet om den centrala ledningen att inrätta en befattning vid lantbruksstyrelsen för rådgivningsfrågor har avstyrkts av *statskontoret* och tillstyrkts av *lantbruksstyrelsen* och av *Hushållningssällskapens förbund*, *hushållningssällskapen i Södermanlands, Kronobergs, norra Kalmar, södra Kalmar, Blekinge, Hallands, södra Älvsborgs och Skaraborgs län*.

Förslaget rörande den centrala informationens organisation har kritiserats av ett flertal remissmyndigheter. Sålunda förordar *statskontoret* att förhandlingar mellan staten och berörda parter bör upptagas i denna fråga. *Lantbruksstyrelsen*, *jordbrukets upplysningsnämnd*, styrelserna för *statens växtskyddsanstalt* och *statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader*, *skogs- och lantbruksakademien*, *Sveriges lantbruksförbund*, *föreningen skogs- och lantbruketsfilm*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* samt *Sveriges agronom- och lantbruksläreförbund* anser, att kommitténs förslag inte kan läggas till grund för ett slutgiltigt ståndpunktstagande utan frågan om kontaktorgan mellan forskning och rådgivning bör göras till föremål för ny utredning. *Riksräkenskapsverket* anser, att den av kommittén föreslagna informationstjänsten i personellt och kameralt hänseende bör vara sammanförd med lantbruksstyrelsen på enahanda sätt som nu gäller för jordbrukets upplysningsnämnd. *Lantbrukshögskolans lärarkollegium* anser, att den föreslagna informationscentralen bör förläggas till lantbrukshögskolan. Kommitténs förslag till organisation av den centrala informationen tillstyrkes av *hushållningssällskapen i Södermanlands, Gotlands, Kristianstads, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län*.

Rörande grunderna för tilldelning av statsanslag till hushållningssällskapen framhåller *statskontoret* såsom önskvärt att sällskapens ekonomiska förvaltning på längre sikt delas upp i två delar, en offentlig som bestrides av statsmedel och en för övrig verksamhet som finansieras av sällskapens egna medel. Statskontoret avstår emellertid från att framlägga något förslag härom utan godtager kommitténs förslag i huvudsak men utgår ifrån att 1960 års jordbruksutredning ägnar särskild uppmärksamhet åt denna fråga. Kommitténs förslag till regler om fördelningen föranleder ingen erinran från statskontorets sida som dock framhåller, att redan nu bör en sådan bokföring genomföras, att kostnaderna för skilda verksamhetsgrenar kan särskiljas i möjligaste mån. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda erforderliga föreskrifter i ämnet.

Riksräkenskapsverket ansluter sig till de synpunkter som anförts av ledamoten Jansson och *lantbruksstyrelsen* föreslår att nuvarande fördelning skall

tillämpas fortfarande under en övergångstid av fyra år och att styrelsen skall erhålla uppdrag att utreda i vad mån andra fördelningsregler kan tillgodose sällskapens behov av medel för fri disposition och i god tid till Kungl. Maj:t inkomma med resultatet av undersökningarna.

Kommitténs förslag att överföra delar av omkostnadsanslaget till löneanslaget tillstyrkes av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Gotlands, Västmanlands och Västernorrlands län* och förslaget till fördelning av omkostnadsanslaget tillstyrkes av *hushållningssällskapen i Jönköpings, Kronobergs, södra Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Gävleborgs och Jämtlands län*.

Av anförda synpunkter på kommitténs uttalande om hushållningssällskapens egna inkomster må följande anföras.

Enligt *statskontorets* mening bör den förrättningsavgift som enligt förslaget skall uttagas bygga på de reella kostnaderna och någon särskild rabatt till egna medlemmar bör inte ifrågakomma. *Lantbruksstyrelsen* kan inte biträda kommitténs förslag att det skall ankomma på styrelsen att fastställa taxa för sällskapens förrättningar, liksom hittills bör vägledande taxor utfärdas av *Hushållningssällskapens förbund*.

Förändringen av ledamotsavgiftens storlek tillstyrkes av *Hushållningssällskapens förbund* och *hushållningssällskapen i norra Älvsborgs och Gävleborgs län* och förändringen av förrättningsavgifterna av *Hushållningssällskapens förbund* och *hushållningssällskapen i södra Kalmar och Skaraborgs län*.

Att kommittén beräknar ökningen av sällskapens egna inkomster genom förhöjda förrättnings- och ledamotsavgifter allt för optimistiskt framhålles av *hushållningssällskapen i Stockholms, Jönköpings, Kronobergs, norra Kalmar, Kristianstads, Hallands och Jämtlands län*. Kommitténs förslag avstyrkes av *Hushållningssällskapens förbund, hushållningssällskapen i Östergötlands, Kronobergs, norra Kalmar, södra Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, södra Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs och Jämtlands län*. *Hushållningssällskapens förbund* anser, att något behov att ändra på gällande principer för fastställande av förrättningsavgifterna inte föreligger.

Gentemot kommitténs förslag i fråga om förfaringssättet vid tillsättande av tjänster förordar *styrelserna för statens växtskyddsanstalt och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* samt *skogs- och lantbruksakademien* att nuvarande ordning bibehålles medan *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* ansluter sig till reservanternas mening. *Lantbruksstyrelsen* och *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* förordar, att chefstjänsterna skall tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen sedan styrelsen samrått med berört sällskap.

Under instämmande i det särskilda yttrandet av ledamöterna Forsslund, Jonsson, Rodhe och Ägren avstyrkes kommitténs förslag angående sättet för tillsättande av chefstjänstemän och konsulenter av *Hushållningssällskapens förbund* och samtliga *hushållningssällskap*.

Gemensam personalförteckning tillstyrkes av *lantbruksstyrelsen* och *Hushållningssällskapens förbund* och avstyrkes av *hushållningssällskapen i Gotlands, Hallands och norra Älvsborgs län*.

3. Frågor rörande sammanslagningen av de båda hushållningssällskapen i Kalmar län

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 3 juni 1960 uppdragit åt byråchefen i lantbruksstyrelsen Henry Gustafsson att med hushållningssällskapen i Kalmar län överlägga om de spörsmål av organisatorisk-teknisk natur, som kunde uppkomma vid och hörde samman med genomförandet av sammanslagningen ävensom att till Kungl. Maj:t redovisa resultatet av överläggningarna har den sakkunnige i skrivelse den 18 november 1960 anmält att anbefallda överläggningar hade påbörjats och redovisade i samband därmed vissa frågor i anslutning till sammanslagningen. I skrivelsen anfördes vidare, att frågan om ändrad personalorganisation efter sammanslagning av de båda sällskapen senare skulle framläggas. Vid överläggningar med representanter för de båda hushållningssällskapen har nu även detta spörsmål behandlats. Härom anför den sakkunnige i huvudsak följande.

Enligt 1960 års riksdagsbeslut skall såsom förutsättning för erhållande av vederbörliga statsbidrag gälla, att hushållningssällskapen i länet sammanföres samt att det nybildade sällskapet stationeras i Kalmar med en arbetsgrupp tills vidare förlagd till Västervik. Det nya sällskapet skall övertaga samtliga de tjänstemän, som innehar personalförtecknad tjänst vid de båda nuvarande sällskapen. Åtta av ifrågavarande befattningar skall emellertid indragas i och med att innehavarna av tjänsterna avgått från desamma eller övergått till andra befattningar. Detta berör följande befattningshavare, nämligen en sekreterare i Ao 26, en jordbrukskonsulent i Ao 23, en husdjurskonsulent i Ao 23, en maskinkonsulent i Ao 23, en trädgårdskonsulent i Ao 23, en hemkonsulent i Ao 18, en kamrerare i Ao 17 och en kontorist i Ao 9.

Två tjänster är redan nu vakanta, nämligen en trädgårdskonsulenttjänst och kontoristtjänst. Dessa tjänster uppehålls intill tiden för sammanslagningen av extra befattningshavare.

Vidare har meddelats att kamreraren vid Kalmar läns norra hushållningssällskap beviljats avsked fr. o. m. den 1 mars 1962 för att tillträda annan befattning.

Vidare har jordbrukskonsumenten hos Kalmar läns norra hushållningssällskap enligt vad som inhämtats beviljats tjänstledighet fr. o. m. den 15 juli 1961 t. o. m. december månads utgång samma år. Det torde kunna förutses, att konsumenten begär entledigande från sistnämnda tidpunkt. Kontraktperioderna för de båda sekreterarna utgår den 31 december 1965. För sekreteraren i Kalmar läns norra hushållningssällskap innebär detta, att kontraktperioden utlöper efter det att han uppnått den för honom gällande pensioneringsperiodens nedre gräns, vilket inträffar vid utgången av juli månad 1965. Hade han innehaft en helt statlig befattning skulle han vid fall av omorganisation varit skyldig att avgå med pension redan vid uppnåendet av pensioneringsperiodens nedre gräns. Då gällande kontrakt mellan sällskapet

och sekreteraren omfattar en något längre tidsperiod, men icke så lång att han uppnår pensioneringsperiodens övre gräns, synes han böra vara skyldig att avgå först vid kontraktstidens utgång. Under förutsättning att ingen av dessa tjänstemän på eget initiativ lämnar sin befattning, kommer det nya sällskapet att intill det norra sällskapets sekreterare avgår disponera två sekreterare. Det torde få ankomma på det nya sällskapets förvaltningsutskott att utan hinder av gällande bestämmelser för tjänstetillsättning besluta om vem av dem som skall inneha befattningen som sällskapets chefs-tjänsteman och vilka arbetsuppgifter, som skall anförtros den andre befattningshavaren. Man torde kunna utgå ifrån, att denne som främsta uppgift kommer att anförtros ledningen av arbetsgruppen i Västervik.

Det återstår således allenast tre befattningar, för vars indragning särskilda åtgärder kan bli behövliga, nämligen en husdjurskonsulentbefattning, en maskinkonsulentbefattning och en hemkonsulentbefattning. Det kan givetvis med hänsyn till den av statsmakterna beslutade omorganisationen ifrågasättas om någon förlängning av resp. anställningar skall ifrågakomma och om icke berörda befattningshavare, trots att de har en lång tjänstetid bakom sig, skulle kunna sägas upp i vederbörlig ordning. Detta bör dock rimligtvis icke ske. Det synes icke föreligga anledning att nu besluta om särskilda åtgärder för påskyndande av personalindragningen, utan hithörande frågor synes böra lösas efter hand på sätt som hittills skett. Detta även om anställningstiden skulle behöva förlängas för någon av ifrågavarande befattningshavare.

Ehuru uppdraget endast avser överläggning med de nuvarande hushållnings-sällskapen om de spörsmål av organisatorisk-teknisk natur, som kan uppkomma vid och hör samman med genomförandet av sammanslagningen, anser jag mig dock icke kunna underlåta att något beröra frågan om den till Västervik förlagda arbetsgruppen. Med hänsyn till den takt med vilken omställningsprocessen redan försiggått och för vilken ovan redogjorts kommer vid tiden för sammanslagningen av de båda sällskapen svårigheter att uppstå att tillgodose det i propositionen 1960: 96 av departementschefen uttalade önskemålet om bibehållande i stort sett av oförändrade möjligheter för befolkningen i norra länsdelen till kontakt i erforderlig utsträckning med personal hos sällskapet genom organiserandet av berörda arbetsgrupp. Speciellt på växtodlingens område blir i utgångsläget bristen på personal kännbar, då en geografisk omplacering av de i det sammanslagna sällskapet tillgängliga innehavarna av tre personalförtecknade jordbruksinstruktörstjänster knappast låter sig göra. Bristen på personal skulle bli än mer påtaglig, om vakans skulle uppstå även på husdjurs- eller maskinkonsulent-tjänsterna. Det bör vidare nämnas, att vid avgivandet av förslag till tidpunkt för sammanslagningen de bägge sällskapens representanter torde ha utgått ifrån, att en av jordbruksupplysningskommittén föreslagen allmän upprustning av rådgivningsverksamheten skulle beslutas av 1961 års riksdag, varigenom verkningarna av sällskapens sammanslagning skulle mildras. Med hänsyn till vad som anförts får jag föreslå, att åtgärder måtte vidtagas som möjliggör att vid uppkommen vakans på någon av tjänsterna som jordbruks-, husdjurs- eller maskinkonsulent hos det nuvarande Kalmar läns norra hushållningssällskap ifrågavarande tjänst måtte få uppehållas med extra befattningshavare.

Enligt beslut av 1961 års riksdag skall de skulder gentemot statsverket, som de båda nuvarande hushållningssällskapen har, per den 1 januari 1962 överföras på det nya sällskapet. Följdriktigt bör även de behållningar, som finnes på statsanslag som beviljats sällskapen, överföras på och utnyttjas av sistnämnda sällskap. Särskilt medgivande härtill synes böra lämnas.

B. Kostnaderna för mjölkboskapskontrollen

I skrivelser den 8 november 1960 och den 21 februari 1961 har *statens jordbruksnämnd* gjort framställningar *dels* om medgivande att till försöksverksamhet i fråga om mjölkavkastningskontroll disponera visst engångsbelopp ur Svenska mejeriernas riksförenings regleringskassa, *dels* om bemyndigande att till bidrag till de årliga kostnaderna för avkastningskontrollen få använda dylika regleringsmedel. Vid jordbruksnämndens skrivelser var fogade framställningar i ämnet den 12 september 1960 av *Föreningen Svensk husdjursskötsel* samt den 25 oktober 1960 och den 10 februari 1961 av *Svenska mejeriernas riksförening* ävensom protokollsutdrag, som utvisade att *jordbrukets förhandlingsdelegation* den 15 september 1960 beslutat tillstyrka bifall till framställningen av *Föreningen Svensk husdjursskötsel*. Över jordbruksnämndens framställning den 21 februari 1961 har yttranden efter remiss avgivits av *statskontoret*, *lantbruksstyrelsen* efter hörande av *kontrollnämnden* och *nämnden för avkommeundersökning av tjurar*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Svenska kontrollföreningarnas riksförbund* samt *Kontrollassistenternas riksförening*.

Innan jag närmare redovisar innehållet i oförmälda framställningar och remissyttranden, torde jag få lämna en kort redogörelse för den i landet bedrivna mjölkavkastningskontrollen.

1. Nuvarande kontrollverksamhet

Mjölkboskapskontrollen handhas av djurägarna organiserade i kontrollföreningar. Föreningarna, vilkas verksamhet omfattar var och en ett hushållningssällskaps område, anställer kontrollassistenter till erforderligt antal (f. n. sammanlagt ca 707). Till kontrollföreningsverksamheten och dess övervakning utgår sedan lång tid tillbaka statsbidrag ur på riksstaten anvisat anslag, numera benämnt *Befrämjande av husdjursaveln*. Anslagsbeloppet till bidraget utgör för budgetåret 1961/62 425 000 kr. (IX ht 1961 p. 23; JoU 1 p. 20; rskr. 9). Angående statsbidragsgivningen m. m. gäller kungörelsen 1950: 501, ändrad genom kungörelserna 1952: 300, 1953: 245 och 1954: 430.

Ledningen och övervakningen av kontrollföreningsverksamheten handhas i f. n. sex hushållningssällskapsområden av kontrollnämnden och i övrigt av resp. hushållningssällskap. För övervakningsarbetet anställer sällskapen resp. nämnden överkontrollassistenter, vilkas kompetens godkänts av lantbruksstyrelsen. Kontrollnämnden är dessutom under lantbruksstyrelsens överinseende tillsynsorgan för hela verksamheten.

Statsbidrag må enligt huvudregeln i nyssnämnda bidragskungörelse utgå *dels* i de fall, då bestämning av mjölkens mängd och fetthalt samt foderkontroll m. m. inom kontrollföreningsmedlems kreatursbesättning verkstäl-

les av kontrollassistent tolv gånger om året vid regelbundet återkommande besök inom besättningen (*A-kontroll*), med högst 18 kr. årligen för medlem med besättning om högst tio kor,

dels i de fall, då djurägaren eller ombud för honom tolv gånger om året med regelbundna mellanrum verkställer mjölmängdsbestämning samt uttager mjölkprov, vilka sedan blir föremål för fetthaltsundersökning genom kontrollassistent, samt kompletterande kontroll äger rum genom besök av kontrollassistent minst tre gånger om året (*B-kontroll*), med högst 18 kr. årligen för medlem med besättning om högst tio kor,

dels i de fall, då avkastningskontroll sker allenast i form av mjölmängdsbestämning och provtagning genom djurägaren eller ombud för honom samt fetthaltsundersökning av uttagna prov genom kontrollassistent (*kontroll genom provmjölkkningsringar*), med en krona 25 öre årligen för varje ko, tillhörig medlem med kreatursbesättning om högst tio kor.

A-kontrollen är den vanligaste kontrollmetoden. Detta gäller särskilt i fråga om större besättningar. Kontrollen genom provmjölkkningsringar tillämpas företrädesvis inom mindre besättningar. Kontrollverksamheten omfattade under kontrollåret 1959/60 totalt 32 632 besättningar med sammanlagt 351 166 kor. Av sagda antal var 14 742 besättningar med 208 082 kor anslutna till A-kontroll, 8 982 besättningar med 75 248 kor till B-kontroll och 8 908 besättningar med 67 836 kor till provmjölkkningsringar. Verksamhetens utbredning företer stora växlingar mellan skilda delar av landet. Inom Södermanlands, Hallands och Malmöhus läns hushållningssällskaps områden var inte mindre än resp. ca 59,8, 51 och 46,4 procent av samtliga kor anslutna till kontrollen. Minsta anslutningen är inom Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands läns hushållningssällskaps områden, där motsvarande procenttal uppgick till resp. ca 7,2, 10 och 11.

Kostnaderna för kontrollverksamheten uppgick för kontrollåret 1958/59 till totalt 7 977 921 kr. Per kontrollassistent gör detta i medeltal 11 284 kr. och per ko 22,72 kr. Med undantag av Jämtlands län var kostnaderna allmänt högre i de nordligaste länen än i de sydligaste. I genomsnitt för hela landet betalades kostnaderna till ca 86 procent av medlemmarna och till ca 12 procent med bidrag. I Norrland var bidragen avsevärt större än i landet i övrigt. Medeltalet av medlemmarnas avgifter utgjorde per ko för A-kontrollen 21,55 kr., för B-kontrollen 16,09 kr. och för kontrollen genom provmjölkkningsringar något över åtta kr.

2. Framställningarna

Föreningen Svensk husdjursskötsel. Föreningen, vilken som medlemmar räknar landets samtliga seminföreningar, avelsföreningar för mjölkboskap samt Svenska kontrollföreningarnas riksförbund, anhöll i sin skrivelse till statens jordbruksnämnd, att jordbruksnämnden måtte bemyndiga Svenska mejeriernas riksförening att under gällande jordbruksavtalsperiod ur sistnämnda förenings prisregleringskassa uttaga medel till bestridande av en

del av mjölkavkastningskontrollens kostnader samt till täckande av kostnader förenade med pågående försök att finna rationellare former för denna kontrollens genomförande.

Föreningen Svensk husdjursskötsel anförde vidare i huvudsak följande.

Avkastningskontrollen är ett oundgängligt hjälpmedel för lönsamhetsförbättringar i mjölkproduktionen såväl för den enskilda besättningen som för att höja den allmänna effektivitetsnivån.

I den enskilda besättningen kräves uppgifter från avkastningskontrollen för att åstadkomma en ekonomisk utfodring, för att kunna gallra ut oekonomiska kor i rätt tid samt för val av bästa föräldrakombinationer för följande kogeneration.

För den allmänna utvecklingen av produktionsgrenens effektivitet är bredast möjliga kontrollanslutning en primär angelägenhet.

Under större delen av de 60 år kontrollföreningarna verkat i vårt land har kontrollsiffrorna främst uppfattats som ett verifierat underlag för härstammningsmässig bedömning av avelsdjurs inbördes värde. Med stöd därav kunde produktion av avelsdjur göras till en från bruksproduktionen fristående företeelse, vars handelsmarginaler borde och kunde bära en väsentlig del av kontrollverksamhetens kostnader.

Framstegen inom aveln utgjorde självfallet även under denna tid en förutsättning för den allmänna produktionseffektiviseringen men vägen till det bättre bruksdjuret var lång och framgångstakten långsam.

Med seminverksamhetens utbredning under 1940- och 1950-talen har förutsättningarna radikalt förändrats. Det extremt bästa tjurmaterialet står nu till var enskild djurägares förfogande. Den flera hundra gånger större användningspotensen för semintjurarna möjliggör en extrem kvalitetsselektion bland de för avel lämpade tjurarna. Senare tids tekniska och vetenskapliga landvinningar möjliggör därjämte, att huvudparten av en tjurs insatser numera kan utnyttjas sedan han genom egen avkomma dokumenterat sitt ärftliga inflytande på dottrarnas produktionsförmåga och övriga livsfunktioner.

En förutsättning för att kunna tillvarataga dessa nya möjligheter är emellertid en utbredd avkastningskontroll, vars informationsmaterial kan disponeras på sådant sätt, att det i full utsträckning och till lägsta kostnad kan utnyttjas för avelsmässig analys och ekonomisk information.

Seminverksamheten har efter hand medfört en starkt reducerad efterfrågan på tjurar. Därjämte rekryteras föreningarnas prövningstjurar i stigande antal efter framstående kor, som i enstaka antal återfinnes i goda produktionsbesättningar, vilka inte i egentlig mening varit inriktade på avelsdjursproduktion men som via seminföreningen fått tillgång till topptjurar.

De förhållanden, som i en tidigare epok gav s. k. avelsbesättningar speciellt intresse för kontrollanslutningen, existerar knappast längre.

I dagens läge kan man därför säga, att samtliga djurägare främst har anledning värdesätta kontrollen med hänsyn till de informationer, som gäller den egna besättningen och som möjliggör en rationell utfodring och gallring. Djurägarna kan också väntas vara beredda att betala vad det kan kosta att skaffa sådana informationer.

Den del av kontrollverksamhetens kostnader återigen, som betingas av det allmänna behovet av underlag för avelsmässiga bedömanden och för rådgivningsverksamhet, produktionsprognoser o. s. v., vilket dock för näringens allmänna effektivitet och lönsamhet kanske betyder mer än något annat, upp-

fattas av många enskilda kontrollföreningsmedlemmar såsom ur hans synpunkt ovidkommande belastning, då uppgifterna nyttiggöres av samtliga djurägare.

Dessa omständigheter, parade med de betydande kostnadsstegringar kontrollföreningsverksamheten måste vidkännas som följd av sin hittillsvarande bundenhet till manuella arbetsprocesser, har medfört betydande svårigheter för kontrollföreningarna att hålla sin tidigare anslutning, vilket är desto beklagligare som tvärtom allting talar för angelägenheten av en allmännare uppslutning till kontrollverksamheten för att uppnå den produktionseffektivitet, varmed Sverige som animalieproducent skall kunna försvara sin ställning på en efter hand allt större marknad.

1958 års kontrollkommitté, tillsatt av Svenska mejeriernas riksförening, har sökt finna nya vägar för avkastningskontrollen syftande till de besparingar i arbetsrutinen, som utnyttjande av moderna tekniska hjälpmedel kan möjliggöra. Kalkyler och hittills utförda försök antyder möjlighet att få fram en kontrollform, som kostnadsmissigt ligger vid ca 50 procent av nuvarande A-kontroll och ca 70 procent av B-kontrollkostnaden eller ca 18 kr. i ett för allt per kontrollerad ko i 1961 års prisnivå.

Av denna beräknade totalkostnad har ca hälften ansetts svara mot djurägarens egen kostnad för att hjälpligt orientera sig om sina djurs produktion. Återstoden bör enligt vår mening bäras av produktionen i dess helhet.

Vid innevarande års stämma med Föreningen Svensk husdjurskötsels medlemmar vanns full uppslutning kring ett förslag att genom extra avgiftsdebitering på seminföreningarna finansiera anskaffande och programmering av den tekniska utrustning, som kräves för materialets rationella utnyttjande och den nya kontrollformens genomförande; detta dock endast under förutsättning att de årliga kostnaderna för kontrollen till den del, som i dagens läge inte ansågs kunna påföras den enskilde djurägaren, skulle kunna bäras av samtliga i mjölkproduktionen engagerade jordbrukare.

Medverkan från de enskilda mejerierna vore tacknämligt, men med kännedom om mejerinäringens skiftande organisation har man anledning befara, att lokala förhandlingar med varje enskilt mejeriföretag skulle bli en omständlig och långsiktig procedur med högst olika resultat. Man har därjämte stor anledning tro, att de områden som i första hand skulle ha behov av stimulans till ökad kontrollanslutning vid sådant förfarande först i sista hand skulle få det stöd som avses.

Då produktionsapparatusens effektivisering i den tid vi kan se fram emot är en ofrånkomlig förutsättning för näringens bestånd, har den rationella, rättvisa och förnuftiga lösningen befunnits vara, att den del av kontrollkostnaden, som enligt det anförda bör bäras av produktionen kollektivt, tillföres verksamheten som medel från Svenska mejeriernas riksförenings clearingkassa.

Svenska mejeriernas riksförening. Riksföreningen tillstyrkte i sina förut berörda skrivelser till statens jordbruksnämnd, att regleringsmedel användes för visst stöd åt kontrollverksamheten. Föreningen anförde därvid bl. a. följande.

Tre kostnadsgrupper kan diskuteras i sammanhanget, nämligen

a) kostnader för försök i fältmässig skala med nya kontrollmetoder, vilka utföres av 1958 års kontrollkommitté. (Försöken, som genomföres i tre områden inom landet, har kostnadsberäknats till ca 150 000 kr. Försöksvär-

darna skall därvid inte behöva ha några kontanta utgifter i samband med försöket men ställer sin kreatursbesättning till förfogande och bidrager med eget arbete.),

b) initialt kapitalbehov för anskaffning av tekniska hjälpmedel vid en ev. omläggning av kontrollverksamheten samt

c) del av de årliga kostnaderna för kontrollverksamheten.

Beträffande punkterna b) och c) kan dessa inte närmare preciseras förrän kontrollkommittén genomfört försöken och framlagt sitt slutliga förslag. Kommittén har emellertid ställt vissa uppgifter till förfogande för bedömning av den totala kostnadsramen.

Apparatur för fältarbetet beräknas kosta ca 20 kr. per ko eller totalt vid nuvarande anslutning ca 6 000 000 kr. Investeringen i centrala anläggningar har överslagsvis beräknats till 2 000 000 kr. Det totala kapitalbehovet vid en omläggning för samtliga kor, som nu deltagar i kontrollen, uppgår sålunda till ca 8 000 000 kr. Olika möjligheter finnes för finansiering av omläggningen och skapande av erforderligt kapital för denna. En av möjligheterna är att lämna stöd från regleringskassan. Sannolikt torde flera vägar behöva utnyttjas för att lösa kapitalfrågan. Tempot vid en ev. omläggning inverkar också på det vid varje tillfälle behövliga kapitalet.

Det är riksföreningens uppfattning att kostnaderna för kontrollverksamheten i framtiden bör fördelas med en del, som bestrides direkt av de djurägare, som är med i kontrollen, och en del, som erlægges kollektivt av samtliga djurägare. Då såsom nämnts en slutlig beräkning av kontrollkostnaden per ko i den kontrollform, som kommittén avser att föreslå, ej kan läggas fram innan pågående försök avslutats, vore det tänkbart att riksföreningen väntade med ett preciserande av sina förslag tills kommitténs betänkande avlämnats i dess helhet. Det är emellertid av synnerlig vikt för kontrollverksamhetens utvecklingsmöjligheter att definitivt besked om ett framtida stöd från mejerierorganisationens sida kan lämnas redan nu. Riksföreningen vill därför precisera sina förslag.

På grundval av kommitténs redovisningar har riksföreningen den uppfattningen att kostnaden per år och ko ej kommer att understiga 20 kr. Föreningen förordar därför ett anslag av tio kr. per år och ko ansluten till den framtida kontrollverksamheten, vilket anslag ej överstiger halva den förutsedda kostnaden. Anslutningen till kontrollverksamheten var kontrollåret 1958/59 ca 290 000 kor, varför det nämnda anslaget maximalt motsvarar 3 000 000 kr. per år.

Skulle en ny kontrollform komma att öka anslutningen till kontrollverksamheten, vilket i och för sig eftersträvas, bör ramen för det maximala anslaget prövas i ny ordning.

För att motverka en katastrofal avgång från kontrollverksamheten hemställs, att riksföreningen av regleringsmedel får disponera ett belopp av fyra kr. per kontrollansluten ko och år för stöd till den nuvarande kontrollen fr. o. m. regleringsåret 1961/62. Den resterande delen av föreslagna tio kr. per ko bör riksföreningen få disponera i den mån som förhållandena påfordrar och som av jordbruksnämnden godkännes för bidrag till att täcka kostnader i samband med övergången till en ny kontrollform. När denna successivt kommer i gång bör stödet utgå med beloppet tio kr. per ko och år.

Det skall påpekas, att enligt riksföreningens uppfattning denna användning av en viss del av regleringsmedlen inte strider mot den allmänna principen, att dessa, sedan vissa gemensamma kostnader betalats, skall återgå till mjölkproducenterna. Resultatet av kontrollverksamheten kommer samtliga mjölkproducenter till godo och vad som disponeras av regleringsmedel som stöd åt kontrollverksamheten kommer i form av en förbättrad produk-

tionsapparat att återgå till producenterna. Analogt kommer kostnaden för vad som anses motsvara den kollektiva fördelen att fördelas på alla mjölkproducenter.

Statens jordbruksnämnd. Jordbruksnämnden hemställer i sina tidigare omnämnda skrivelser *dels* om medgivande att till bestridandet av kostnaderna för ifrågasatt försöksverksamhet av medel ur Svenska mejeriernas riksförenings kassa för regleringsändamål taga i anspråk ett belopp av högst 150 000 kr., *dels* om bemyndigande att av dylika regleringsmedel under regleringsåren 1961/62—1964/65 använda ett belopp av högst 3 000 000 kr. per regleringsår till bidrag till kostnaderna för avkastningskontroll på mjölk. Nämnden anför i anslutning härtill bl. a. följande.

En omläggning av den nuvarande mjölkavkastningskontrollen synes även enligt jordbruksnämndens uppfattning av flera skäl vara nödvändig. Kostnaderna för kontrollen består f. n. till en mycket betydande del av ersättningar till de i kontrollen sysselsatta tjänstemännen. Denna kostnadsandel kan med nuvarande utveckling i fråga om arbetslöner m. m. förutsättas komma att successivt öka. Det synes därför angeläget att man kommer fram till en mera rationaliserad kontrollform, vilken, förutom en insats från den enskilde djurägarens sida, i största möjliga utsträckning bygger på ett anlitande av central analys och centraliserad mekanisk bearbetning av resultaten. Arbetet med en förbättring av djurstammen har för övrigt också kommit att allt mer förskjutas från de enskilda avelsbesättningarna till större sammanslutningar (seminföreningar), som betjänar ett betydande antal djurägare. Den enskilde djurägarens intresse för kontrollresultaten såsom underlag för hans eget avelsarbete torde i samband härmed ha minskat.

Utformningen av den ifrågasatta ändrade kontrollverksamheten är ännu ej till alla detaljer klar utan beror i viss mån på hur den nu pågående försöksverksamheten utfaller. Beträffande grunderna för verksamheten kan emellertid redan nu sägas följande. Omläggningen innebär sådana rationaliseringsåtgärder, att de tjänstemän — kontrollassistenter — som på fältet leder kontrollverksamheten, kommer att kunna utnyttjas effektivare och därigenom få möjlighet att betjäna ett större antal besättningar. Mejerierna avses komma att i ökad omfattning biträda med fetthaltsbestämningar och andra analyser, varjämte resultaten avses komma att centralt bearbetas vid en till Föreningen Svensk husdjursskötsel knuten anläggning. I samtliga fall förutsättes mekaniska hjälpmedel komma att anlitas i större utsträckning än nu. De insamlade kontrolluppgifterna skall sammanställas för att i olika former komma mjölkproducenterna till godo. Analysresultaten förutsättes komma att utnyttjas av seminöföreningarna och avelsföreningarna, varigenom den nya kontrollformen kommer att bli ett hjälpmedel för ett förbättrat avelsarbete. Härjämte beräknas även förbättrade prognoser kunna ske beträffande mjölkproduktionens utveckling på längre och kortare sikt, vilket givetvis blir ett viktigt hjälpmedel för de marknadsförande organen och vid planeringen av olika regleringsåtgärder i fråga om mjölk och mejeriprodukter. Kostnaderna för den nya avkastningskontrollen, bortsett från

djurägarens egen insats, är enligt riksföreningens förslag avsedda att till omkring hälften ankomma på det egentliga fältarbetet och i övrigt ungefär lika fördelas mellan anlysverksamheten och den centrala databehandlingen.

Jordbruksnämnden understryker särskilt betydelsen av en systematisk avkastningskontroll såsom underlag för en rationell mjölkproduktion. Nämnden anser därför att en allmän anslutning till kontrollverksamheten bör med lämpliga medel underlättas. Det är av vikt att den enskilde producentens kostnader för en anslutning, inte minst under övergångsskedet till ett nytt kontrollsystem, kan begränsas så att de inte verkar återhållande.

3. Remissyttrandena

De av statens jordbruksnämnd framlagda förslagen tillstyrkes i princip av samtliga hörda remissinstanser. *Statskontoret* framhåller emellertid, att ett medgivande att använda medel ur regleringskassan lämpligen inte bör lämnas för mer än ett regleringsår i sänder. Ämbetsverket understryker vidare angelägenheten av att den förutsatta egna insatsen från de enskilda djurägarna i avkastningskontrollen upprätthålles.

Lantbruksstyrelsen anför inledningsvis följande synpunkter.

Mjölkvastningskontroll är en nödvändig förutsättning för mjölkproduktionens rationalisering. Den utgör underlag för rationaliseringsåtgärderna beträffande såväl avel som utfodring. Det förhåller sig också så, att ej endast de djurägare, som är anslutna till denna verksamhet drar nytta av densamma. Det avelsurval, som bedrivs och för vilket kontrollverksamheten är en ofrånkomlig förutsättning, länder direkt eller indirekt samtliga ägare av mjölkboskap till godo. Tjur, som användes gemensamt av flera djurägare, skall vara född i kontrollerad besättning, och då enskild tjurhållning numera praktiskt taget förekommer endast i större besättningar med ordnad avel, medför detta att i det närmaste samtliga tjurar är födda i kontrollerade besättningar. Genom att seminverksamheten nu omsluter över 40 procent av rikets mjölkkor och att numera samtliga tjurar, som har kontrollerade döttrar, blir föremål för avkommeundersökning, har kontrollverksamheten under de senaste åren fått en ännu större betydelse än tidigare. De resultat, som framkommer, utnyttjas effektivare.

Anslutningen till kontrollföreningarna kan tyvärr ej anses vara tillfredsställande. Detta medför att rationaliseringssträvandena försvåras. Kontrollens ringa omfattning fördröjer och försvårar avkommeundersökningarna. Antalet till kontroll anslutna kor är räknat i procent av hela koantalet lägre i Sverige än i de övriga nordiska länderna, Danmark, Finland och Norge. Orsaken till kontrollens större omfattning i Danmark är väl bl. a. mjölkproduktionens centrala ställning i det danska näringslivet och den betydande exporten av avelsdjur från Danmark, medan kontrollverksamhetens större omfattning i Finland och Norge väl till väsentlig del är en följd av det betydande statliga stöd, som denna verksamhet åtnjuter i dessa länder.

Mjölkboskapskontrollen har i Sverige under en lång följd av år omfattat 25—27 procent av hela antalet mjölkkor. Då antalet kor minskats innebär detta dock att även antalet kontrollerade kor har minskats. Kontrollåret 1946/47 var sålunda antalet kontrollerade kor 451 692. Detta antal hade kon-

trollåret 1959/60 sjunkit till 351 166, och allt tyder på en fortsatt minskning av kontrollens omfattning, om ej effektiva åtgärder vidtages.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning är de åtgärder, som erfordras för att kontrollverksamheten skall få en tillräcklig omfattning, av två olika slag. Det är nödvändigt med en viss omläggning av kontrollverksamheten så att den kostnadsstegring, som nu fortgått oavbrutet och som i det närmaste helt förorsakas av ökade lönekostnader för de i kontrollverksamheten sysselsatta tjänstemännen, kan brytas. Och det kräves att det samlade jordbruket, som drar nytta av kontrollverksamheten, även bidrager till att täcka en del av kostnaderna.

Med kontrollverksamhetens nuvarande omfattning och med de nuvarande kostnaderna för denna verksamhet — anför lantbruksstyrelsen vidare — skulle det av styrelsen biträdda förslaget innebära, att ungefär en tredjedel av de verkliga kostnaderna skulle bäras av det samlade jordbruket. Lantbruksstyrelsen anser det skäligt att det samlade jordbruket bär minst en så stor del av kostnaderna och hoppas att en väntad ökad anslutning till kontrollverksamheten skall uppvägas av genom rationaliseringsåtgärder minskade kostnader per ko, så att bidraget även i framtiden skall ha samma relativa betydelse.

Lantbruksstyrelsen tar i yttrandet även upp frågan om fortsatt statsbidrag över budgeten. Av bidraget för budgetåret 1960/61 beräknas 301 952 kr. utgå till själva kontrollverksamheten. Styrelsen anför härom.

Detta statsbidrag är sålunda ej ett allmänt bidrag till kontrollföreningsverksamheten, utan avser endast att minska kostnaderna för de mindre jordbrukarna. Om dylikt bidrag ej fanns och om kontrollavgifterna bestämdes enligt de faktiska kostnaderna i större och mindre besättningar, skulle kostnaderna räknat per ko bli så mycket högre för de mindre jordbrukarna, att det i många fall skulle bli omöjligt för dem att som medlemmar i kontrollförening direkt draga nytta av de fördelar denna verksamhet erbjuder. Den allmänna nyttan skulle naturligtvis kvarstå sålunda att de skulle draga nytta av framstegen i det allmänna avelsarbetet, men bl. a. deras möjligheter att ordna utfodringen rationellt skulle bli väsentligt försämrade. Ifrågavarande statsbidrag har sålunda ett helt annat syfte än de bidrag, som nu föreslås utgå av regleringsmedel, och bifall till jordbruksnämndens hemställan bör därför ej medföra någon ändring i fråga om statsbidraget.

Lantbruksstyrelsen framhåller slutligen, att kostnaderna för mjölkavkastningskontrollens övervakning ej på något sätt påverkas av jordbruksnämndens förslag.

Kontrollnämnden finner det angeläget att möjligheterna att förenkla och förbättra de nuvarande kontrollmetoderna på allt sätt tillvaratages. Vid sitt tillstyrkande av statens jordbruksnämnds förslag förutsätter kontrollnämnden att bidrag till kontrollföreningsverksamheten alltfört anvisas över statsbudgeten.

Nämnden för avkommeundersökning av tjurar anför bl. a. följande.

Genom seminverksamheten har det antal kor som kan påläggas efter varje tjur mångdubblats. Härigenom har behovet av en snabb och säker bedöm-

ning av tjurarnas avelsvärde ökat. Tjurarnas avelsvärde i fråga om mjölkavkastning kan emellertid endast bedömas genom den avkastning deras honliga släktingar lämnat, och tillfredsställande kännedom om en tjurs avelsvärde kan endast erhållas genom undersökning av den avkastning som tjurens döttrar lämnat.

Inom de flesta områden i landet minskar kontrollanslutningen f. n. Denna utveckling är betänkelig då varje år och varje månad, som avkommeundersökningarna härigenom fördröjes, medför att möjligheter till inkomstförbättringar, som för den samlade mjölkproduktionen torde vara mycket betydande, inte kan tillvaratagas. Nämnden vill därför kraftigt understryka betydelsen av att avkastningskontrollen rationaliseras så att en ökad anslutning kunde åstadkommas.

Den förbättring av djurmaterialet som åstadkommes genom avkommeundersökningarna kan självfallet utnyttjas av djurägarna vare sig dessa är anslutna till avkastningskontrollen eller inte. Det synes därför skäligt att djurägarna kollektivt bidrager till täckande av kontrollkostnaderna.

Sveriges lantbruksförbund erinrar om att den föreslagna ramen på 3 000 000 kr. avser nuläget. Då det är önskvärt, att anslutningen till kontrollverksamheten främjas, ifrågasätter förbundet om inte årsbeloppet borde göras rörligt på så sätt, att det till sin storlek blir beroende av anslutningen. Härigenom skulle det bli möjligt att även i fortsättningen låta det kollektiva bidraget till verksamheten utgå efter det belopp — tio kr. per ko — vilket ligger till grund för beräkningen av det föreslagna bidragsbeloppet.

Hushållningssällskapens förbund framhåller bl. a. att det i nuvarande läge föreligger en allvarlig risk för att anslutningen till avkastningskontrollen skall minska ytterligare, om inte särskilda åtgärder vidtas. Förbundet berör även frågan på vilket sätt de för mjölkavkastningskontrollens stödjande avsedda regleringsmedlen skall tillföras densamma. Förbundet förordar för sin del att i varje fall så länge nuvarande organisationsförhållanden består medlems fördelning och förmedling handhas av lantbruksstyrelsen.

Förbundet framhåller vidare, att det även efter genomförandet av jordbruksnämndens förslag blir behövt med det särskilda statsanslaget, som underlättar det mindre jordbrukets anslutning till kontrollen.

Svenska kontrollföreningarnas riksförbund understryker starkt svårigheterna att under nuvarande förhållanden upphålla en avkastningskontroll av tillfredsställande omfattning. Riksförbundet anför vidare.

De för varje år stegrade kostnaderna har medfört att allt fler av de till kontrollverksamheten anslutna djurägarna dragit sig för de ökade utgifterna och anmält sitt utträde. Det har sedan länge stått klart för riksförbundet, att enda möjligheten att få dem att stå kvar i verksamheten och att öka anslutningen till densamma är en minskning av deras direkta utgifter genom förbilligad kontroll och genom fördelning av kostnaderna på föreslaget sätt. Avgången har hittills i viss mån kunnat hållas tillbaka genom förespeglingar om väntade bidrag från Svenska mejeriernas riksförenings regleringskassa och därest detta ej infrias, skulle det få katastrofala verkningar för verksamheten.

Kontrollassistenternas riksförening anför först vissa kritiska synpunkter på det pågående utrednings- och försöksarbetet.

En rationalisering får inte innebära, att den enskilde djurägaren får en avsevärt försämrad kontroll till obetydlig kostnadsminskning. Detta blir otvivelaktigt följderna, om de propåer som hittills redovisats skall realiseras. Riksföreningen kan ej ansluta sig till att den enskilde djurägaren ej längre behöver kontrollresultat som underlag för eget avelsarbete. Jordbruksnämnden tycks ha förbisett, att avelsarbetet inom den egna besättningen till väsentlig del bygger även på det egna komaterialet. Skall nämndens synpunkter på avelsarbetet tagas för gott, torde det begärda bidraget snarare böra rubriceras som bidrag till seminverksamheten.

Riksföreningen talar sedan för en förnuftigt genomförd rationalisering. Vid sitt tillstyrkande av förslaget om medel för försöksverksamheten anför föreningen, att man efter försökens fullföljande vinner klarhet om huruvida dessa haft något värde. Beträffande det begärda anslaget om högst 3 000 000 kr. per år hemställer riksföreningen, att såsom villkor ställes att medlen verkligen kommer de enskilda djurägarna till godo genom lägre avgifter för kontrollen och inte förbrukas för en rationalisering, som ger en väsentligt sämre kontroll och som huvudsakligen blir en service för seminverksamheten. Föreningen förordar, att hushållningssällskapen anvisas medlen. Dessa kan då i samverkan med Svenska kontrollföreningarnas riksförbund genom förenklade kontrollformer, viss centralisering, rationalisering av rutinarbete och kontanta bidrag få en snabb lösning på frågan. Detta synes vara en förnuftig ordning, då de budgetmedel som utgår till verksamheten likaledes handhas av sällskapen.

Departementschefen

Vissa ändringar i fråga om hushållningssällskapens organisation, m. m.
I jordbruksupplysningskommitténs betänkande har, såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, framlagts förslag om ändrad utformning såväl i principiellt avseende som i detalj av organisationen av rådgivningsverksamheten på jordbrukets område. Betänkandet har givit upphov till delade uppfattningar bland remissinstanserna och åtskilliga av dem har avstyrkt eller ifrågasatt lämpligheten av att slutlig ställning toges till kommittéförslagen förrän i samband med behandlingen av de förslag 1960 års jordbruksutredning kommer att framlägga. Enligt direktiven för sistnämnda utredning bör denna vid prövningen av riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna bland annat beakta den tekniska utvecklingens nya anspråk på rådgivningsverksamheten inom näringen. Utredningen har vidare att företaga översyn av den stalliga och statsunderstödda organisationen inom det område, som rör jordbrukets rationalisering och därmed sammanhängande spörsmål.

Vid mitt ståndpunktstagande till de i jordbruksupplysningskommitténs betänkande framlagda förslagen har jag funnit, att övervägande flertalet av dem tillsammans med de däröver avgivna remissutlåtandena lämpligen bör överlämnas till 1960 års jordbruksutredning. På grund av behovet och vik-

ten av att rådgivningsverksamheten redan nu — så långt möjligt — skall kunna fortlöpande anpassas efter tidens krav har jag dock ansett det angeläget finna vägar att jämka den nuvarande organisationen på området så att en effektivisering kan ske. Jag har härvid eftersträvat att uppnå syftet i huvudsak inom ramen för hushållningssällskapsorganisationens nuvarande utformning och med utgångspunkt från befintliga personalresurser. Såsom ett led i dessa strävanden förordade jag i årets statsverksproposition (IX ht, p. 13) att gemensam personalförteckning, innefattande de tjänster som tidigare upptagits å de för varje hushållningssällskapsområde särskilt preciserade förteckningarna, skulle fastställas för hushållningssällskapen från och med verksamhetsåret 1962. Riksdagen godkände (JoU 1; rskr. 9) sedermera Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Den gemensamma personalförteckningen upptager sammanlagt 373 befattningar, varav 343 ordinarie tjänster och 30 extra ordinarie. Lantbruksstyrelsen har bemyndigats på olika hushållningssällskap fördela de i förteckningen uppförda tjänsterna. Denna fördelning anser jag böra ske med utgångspunkt från organisationsplaner som de olika sällskapen redovisar.

Genom riksdagens beslut har det blivit möjligt, att när vakanser uppstår omfördela tjänster mellan hushållningssällskapen där så bedömes nödvändigt och önskvärt. Enligt min mening bör man emellertid även i andra fall kunna disponera om personalen mellan olika sällskapsområden om detta anses angeläget på grund av arbetsuppgifternas utveckling. För den skull bör förflyttningsskyldigheten för ordinarie tjänsteman vid hushållningssällskap — vilket åläggande nu endast avser förflyttning till annan stationeringsort eller till annan tjänst vid det sällskap vederbörande tillhör — utvidgas så att den även avser tjänstgöring vid annat hushållningssällskap. Likaså bör vederbörande vara skyldig att låta sig förflyttas till tjänst vid lantbruksstyrelsen, eller beträffande fiskerikonsulent till befattning vid fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion, ävensom att uppehålla högre tjänst vid ämbetsverket i fråga. Vad gäller tjänst, som enligt vad jag i det följande förordar skall tillsättas av lantbruksstyrelsen, torde förflyttningen ej behöva underställas Kungl. Maj:t för avgörande utan få beslutas av sistnämnda ämbetsverk. Vidare bör förordnas att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen i mån av behov skall kunna förskriva att tjänstgöringsområdet för befattningshavare, som är placerad vid visst hushållningssällskap, skall omfatta två eller flera sällskapsområden. — I detta sammanhang vill jag även förorda, att lantbruksstyrelsen skall äga anlita hushållningssällskapens avlönings- och omkostnadsanslag för att bestrida kostnader, som uppkommer då tjänsteman vid hushållningssällskap, dock ej cheftjänsteman, förordnats att tillfälligt tjänstgöra hos styrelsen för fullgörande av arbetsuppgifter berörande sällskapens verksamhet. Beträffande fiskerikonsulent bör enahanda befogenhet tillkomma fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion.

Det nyss förordade ansluter till vad redan nu gäller beträffande skogs-
vårdsstyrelserna. Även reglerna för tillsättande av de å hushållningssäll

skapsorganisationens personalförteckning uppförda tjänsterna — vilka helt bekostas av statsmedel — bör, såsom majoriteten inom jordbruksupplysningskommittén förordat, utformas med skogsvårdsstyrelsernas motsvarande bestämmelser som förebild. För övrigt bör uppmärksammas, att ett bibehållande av nuvarande system för tjänstetillsättning svårligen kan förenas med de förordade principerna för en rörligare personaldisposition. Beträffande tillsättandet av chefstjänster vid ett vart av de efter den 1 januari 1962 befintliga 25 hushållningssällskapen — vilka tjänster i fortsättningen bör ha benämningen direktör och vara placerade i Bo 1 — vill jag sålunda föreslå, att förordnande sker av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören och chefen för lantbruksstyrelsen. Andra tjänster i lägst Ao 24 bör tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen. På personalförteckningen uppförda tjänster i lönegraderna A 15—23 bör tillsättas av lantbruksstyrelsen. Efter dennas bemyndigande samt beslut om vederbörande befattnings hänförande till visst hushållningssällskap, bör sällskapet i fråga tillsätta personalförtecknad befattning i lägre lönegrad än A 15. Innan lantbruksstyrelsen avger förslag rörande tjänstetillsättning eller själv tillsätter tjänst i hushållningssällskapsorganisationen bör ämbetsverket inhämta yttrande från vederbörande sällskap. Beträffande tjänst som fiskerikonsulent bör jämväl yttrande från fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion inhämtas. Det ligger i sakens natur att detta yttrande med hänsyn till ifrågasvarande konsulentkategoris speciella arbetsuppgifter måste tillmätas stor betydelse.

Jordbruksupplysningskommittén har föreslagit, att direktörstjänsterna tillsättes medelst konstitutorial och att övriga ordinarie tjänstemän kontraktsanställes tills vidare. Även jag vill i princip uttala mig för ändrade anställningsformer för de ordinarie befattningshavarna. Jag föreslår, att anställningsformen ändras från att avse anställning medelst kontrakt för viss tid, högst sex år, till att gälla förordnande tills vidare å tjänst inom hushållningssällskapsorganisationen. Därest befattningshavare under tre på varandra följande år oförvitligt tjänstgjort inom organisationen, bör han dock inte få skiljas från sin befattning, så framt ej anledning härtill föreligger på grund av omorganisation eller liknande förhållanden eller entledigande bör ske av disciplinära skäl. Befattningshavare, som inte önskar att nuvarande kontraktsanställning utbytes mot förordnande tills vidare, bör göra anmälan härom till lantbruksstyrelsen före viss av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt. Även eljest bör motsvarande övergångsbestämmelser gälla som vid 1960 års ändring av anställningsformen för ordinarie befattningshavare inom skogsvårdsstyrelseorganisationen.

I övrigt bör i fråga om tjänstetillsättningsförfarandet o. d. allmänna verkstadgans regler gälla i tillämpliga delar. Samma bör vara fallet i fråga om bestämmelser om åtal och disciplinär bestraffning.

För närvarande är de på hushållningssällskapens personalförteckning uppförda konsulenttjänsterna i Ao 23 fördelade på fyra kategorier, nämligen jordbruks-, husdjurs-, maskin- och trädgårdskonsulenter. I syfte att

öppna möjligheter att anpassa konsulenttjänsternas inriktning efter det aktuella behovet av rådgivare inom olika ämnesområden vill jag förorda, att dessa tjänster i Ao 23 å personalförteckningen sammanföres till en enhetlig konsulentkategori. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att med utgångspunkt från nämnda förteckning och efter förslag av lantbruksstyrelsen fastställa det antal konsulentbefattningar, som bör avses för vart och ett av de förenämnda särskilda ämnesområdena ävensom för andra ämnesområden som kan visa sig erfordra speciell konsulentverksamhet såsom exempelvis fårskötseln, fjäderfäskötseln och biodlingen. Förändring i konsulentbefattnings inriktning bör normalt endast komma i fråga vid vakans å tjänsten.

Enligt min mening bör behovet av expertis för driftsekonomisk rådgivnings- och upplysningsverksamhet på sätt som hittills skett alltjämt tillgodoses utanför ramen för de på personalförteckningen upptagna konsulenttjänsterna. Jag finner det nämligen inte lämpligt att en ny stor konsulentgrupp infogas i personalförteckning förrän slutlig ställning tagits till 1960 års jordbruksutrednings kommande organisationsförslag. I sammanhanget vill jag erinra om 1960 års riksdagsuttalande (IX ht p. 12; JoU 22; rskr. 304) att nyssnämnda expertis även skall biträda lantbruksnämnderna.

I fråga om ämnesinriktningen för de konsulentbefattningar, som är avsedda för rådgivning på trädgårdsområdet, bör enligt min mening angivas närmare riktlinjer. 1960 års jordbruksutrednings arbete torde enligt direktiven inte komma att speciellt beröra rådgivningsorganisationen inom sistnämnda område. Jordbruksupplysningskommittén har kommit till den uppfattningen att behovet av rådgivare för yrkesodlare på området inte blivit tillgodosett i rimlig utsträckning med nuvarande inriktning av trädgårds-konsulentbefattningarna. Kommittén har därför föreslagit, att fem av befattningarna i fråga avses för rådgivning åt handelsträdgårdsmästarna och tre för rådgivning åt yrkesfruktodlarna. Flertalet remissinstanser, som uttalat sig i ämnet, har understrukit behovet av sådan upplysningsverksamhet. Trädgårdsnäringsutredningen har förordat, att sex befattningar för specialkonsulenter i yrkesmässig trädgårdsodling inrättas. Av dessa bör enligt utredningen två hänföras till Malmöhus och Kristianstads län samt en till Göteborgs-området med verksamhet i hela Västsverige. Verksamheten i övriga Mellansverige och på Gotland anser utredningen böra ombesörjas av två specialkonsulenter samt i Norrland av en sådan konsulent. Vidare föreslår trädgårdsnäringsutredningen att tre konsulentbefattningar i yrkesfruktodling inrättas, varav två bör få Skåne med angränsande områden som arbetsfält. Slutligen anser utredningen att rådgivning i värme- och byggnadsteknik samt i företagsekonomi bör ombesörjas av två konsulenter inom vardera ämnesområdet med placering i Stockholms- respektive Skåne-området.

För egen del anser jag att ett tillgodosende av det behov av rådgivning, som utan tvivel föreligger inom den yrkesmässiga köksväxt-, blomster- och fruktodlingen, är en av de åtgärder, som bör vidtagas från det allmännas sida för att medverka till effektivisering och rationalisering av trädgårds-

näringsen. Vid mina överväganden har jag funnit trädgårdsnäringsutredningens förslag i ämnet böra läggas till grund för en ändring i inriktningen och organisationen i fråga om verksamheten på trädgårdsområdet. Jag förordar därför, att av hela antalet trädgårdskonsulenter 13 befattningar skall så snart möjligheter därtill öppnas omändras för rådgivningsverksamhet i enlighet med vad utredningen föreslagit. Med hänsyn till de nya specialkonsulenternas verksamhetsinriktning bör i deras arbete nära anknytning ske till vederbörande forskningsinstitutioner i Alnarp, Lund och Ultuna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tjänstgöringsplacering och verksamhetsområde för dessa konsulenter. Jag vill i detta sammanhang föreslå, att för verksamheten i fråga nu inrättas sju tjänster såsom förste konsulent i Ao 24 i utbyte mot samma antal konsulentbefattningar i Ao 23.

De personalförtecknade instruktörstjänsterna är — med undantag för två befattningar som maskininstruktör i Ao 13 till vilka jag återkommer i det följande — redan sammanförda till en kategori. I anslutning till vad jag förut förordat beträffande konsulentbefattningarna föreslår jag, att möjligheter fortsättningsvis skall finnas att inrikta tjänster för assistent- och instruktörspersonal på rådgivningsverksamhet inom särskilt ämnesområde. Det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att meddela beslut härom.

Då de olika slagen av rationalisering inte kan ses skilda från varandra utan måste betraktas som integrerande delar av en samlad insats för förbättring av produktionsförutsättningarna, framstår det som angeläget att samordning sker vid planering av den kursverksamhet, som stödjdes med medel ur anslaget Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m. Redan förut har riksdagen uttalat (IX ht 1960 p. 13; JoU 1960:1; rskr. 1960:9), att lantbruksstyrelsen vid uppdragandet av riktlinjerna för dispositionen av anslagsmedlen skall ha erforderliga kontakter med övriga centrala organ, som har till uppgift att verka för jordbrukets rationalisering, samt undersöka möjligheterna att få till stånd samordning av kurser inom eller mellan olika hushållningssällskapsområden. En ändamålsenlig gemensam planering av kursverksamheten bör eftersträvas även på länsplanet. Jag vill särskilt understryka vikten av att hushållningssällskapsorganisationen och lantbruksundervisningsanstalterna mer än vad redan är fallet nära samarbetar bland annat i fråga om utnyttjande av personal, lokalsressurser samt material för den kursverksamhet de bedriver. Vidare vill jag betona betydelsen av att erforderlig samordning sker av sällskapets kursverksamhet med den som bedrivs av skogsvårdsstyrelseorganisationen. För den skull bör länsjägmästaren kallas till de sammanträden med hushållningssällskaps förvaltningsutskott och nämnder, vid vilka frågor rörande kursverksamheten och andra skogsbruket berörande ämnen behandlas.

I anslutning till vad jag sålunda anfört förordar jag, att det under direktören vid de i fråga om kursverksamhetens omfattning större hushållningssällskapen bör ankomma på en av konsulenterna att såsom en väsentlig del

av de honom åvilande uppgifterna ha ansvaret för att samordna kursverksamheten såväl inom vederbörande sällskap som med andra organs. Härför bör inrättas tolv förste konsulenttjänster i Ao 24, varvid samtidigt samma antal konsulentbefattningar i Ao 23 bör indragas. Även lägre personal bör kunna särskilt avdelas för uppgifter beträffande kursverksamheten. För att tillgodose detta syfte vill jag föreslå, att 13 befattningar som förste jordbruksinstruktör i Ao 13 utbytes mot samma antal assistenttjänster i Ao 17.

Till jordbruksupplysningskommitténs förslag rörande vissa ändringar i statsbidragsbestämmelserna m. m. beträffande rådgivningsverksamhet, som anordnas med anlitande av anslaget Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m., torde jag få återkomma vid anmälan av 1962 års statsverksproposition.

Jag torde härefter få beröra vissa personalfrågor sammanhängande med genomförandet av det av 1960 och 1961 års riksdagar (prop. 1960: 92; JoU 1960: 22; rskr. 1960: 304, IX ht 1961 p. 13; JoU 1961: 1; rskr. 1961: 9) fattade beslutet om sammanslagning av de två hushållningssällskapen i Kalmar län till en förvaltningsenhet. Denna organisationsändring, som skall genomföras per den 1 januari 1962, har förutsatts skola så småningom medföra en personalminskning med en sekreterare i Ao 26, en jordbrukskonsulent i Ao 23, en husdjurskonsulent i Ao 23, en maskinkonsulent i Ao 23, en trädgårdskonsulent i Ao 23, en hemkonsulent i Ao 18, en kamrerare i Ao 17 och en kontorist i Ao 9. Såsom framgår av i det föregående given redogörelse för en sakkunnigundersökning i ämnet kan tjänsterna som trädgårdskonsulent och kontorist indragas per den 1 januari 1962. Dessa befattningar är redan nu vakanta. I överensstämmelse med det av 1960 års riksdag gjorda uttalandet att de uppräknade tjänsterna bör övergångsvis bibehållas till dess nuvarande innehavare avgått från befattningen eller övergått till annan tjänst vill jag förorda, att de ej vakanta tjänsterna alltjämt kvarstår på hushållningssällskapsorganisationens personalförteckning. Det bör föreskrivas att tjänsterna i fråga ej får återbesättas. Tjänsternas innehavare bör liksom övriga tjänstemän äga övergå till den av mig föreslagna nya anställningsformen. Av vad jag nu anfört framgår, att jag inte kan biträda den sakkunniges förslag att vissa av de förut berörda tjänsterna vid uppkommande vakans skall få uppehållas med extra befattningshavare. Däremot har jag inte något att erinra mot förslaget att eventuell behållning av statsmedel, som tilldelats ettdera av de nuvarande hushållningssällskapen i Kalmar län överföres på det nya sällskapet.

För närvarande finnes vid varje hushållningssällskap inrättade alternativt en maskinkonsulenttjänst i Ao 23 eller en maskininstruktörstjänst i Ao 13. Lantbruksstyrelsen har bemyndigats att bestämma vilket slag av befattning som skall finnas hos varje sällskap. Endast två maskininstruktörstjänster är nu besatta. I anslutning till vad jag förut anfört beträffande ämnesinriktning för assistent- och instruktörspersonal vill jag föreslå, att de två

maskininstruktörstjänsterna, vilka bör uppflyttas till Ao 15, indrages vid nuvarande innehavares avgång från tjänsterna. Liksom nu är fallet bör två konsulentbefattningar i Ao 23 hållas vakanta så länge maskininstruktörstjänsterna uppehålls.

Utöver de tidigare förordade förändringarna i lönegradsplaceringen av vissa tjänster vill jag föreslå, att 22 tjänster som assistent i Ao 15 inrättas i utbyte mot nio tjänster som förste jordbruksinstruktör i Ao 13 och tretton tjänster som jordbruksinstruktör i Ao 12. Vidare bör 30 jordbruksinstruktörstjänster i Ao 12 ersättas med förste instruktörstjänster i Ao 13. Tjänstebenämningen för återstående antal jordbruksinstruktörstjänster i Ao 12 bör samtidigt ändras till instruktör. Härjämte bör elva kontorsbiträdestjänster i Ao 5 utbytas mot kanslibiträdestjänster i Ao 7 och fyra tjänster i reglerad befordringgång mot lika många kanslibiträdestjänster i Ae 7. Slutligen vill jag föreslå att 33 tjänster såsom fiskerikonsulent i Ao 15 skall utbytas mot tolv tjänster i Ao 19 och 21 tjänster i Ao 17 med samma tjänstebenämning. — Jag vill anmäla, att de av mig i detta anförande framlagda förslagen till lönegradsändringar, vilka samtliga bör gälla från och med den 1 januari 1962, varit föremål för överläggningar mellan företrädare för jordbruks- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisationer och därvid godtagits av organisationerna. Tablå över de från och med nyssnämnda datum personalförtecknade tjänsterna inom hushållningssällskapsorganisationen redovisas i särskild härvid fogad bilaga.

Med anledning av vad jordbruksupplysningskommittén anført om behovet av rekryteringspersonal till konsulentbefattningar vill jag uttala, att lantbruksstyrelsen bör vara oförhindrad att med tillämpning av bestämmelserna i 4 § statens allmänna avlöningsreglemente använda systemet med aspirantanställning av sådan personal. Mot aspiranttjänsterna svarande antal konsulentbefattningar skall därvid hållas vakanta.

Vad jag i det föregående förordat rörande ändring i vissa tjänsters inriktning och uppgifter bör föranleda mindre jämkningar i gällande kompetensbestämmelser för olika slag av befattningshavare i hushållningssällskapsorganisationen.

I fråga om utbetalande av hushållningssällskapens statsbidrag till avlöningar för personalförtecknade tjänster gäller för närvarande, att lantbruksstyrelsen skall årligen i juli månad till sällskapen utbetala 75 procent av det statsbidrag, som ett vart sällskap uppburit för närmast föregående kalenderår. Återstoden av bidraget skall utbetalas efter rekvisition före påföljande januari månads utgång. Detta förfarande är tyngande i olika hänseenden för både lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen. Med hänsyn härtill förordar jag, att statsbidragen i fråga utgår på så sätt att lantbruksstyrelsen med tillämpning av vad som är stadgat angående utbetalande och beräkning av avlöning till statstjänstemän månatligen direkt till vederbörande tjänsteman utbetalar honom tillkommande lön. Likaså bör styrelsen utbetala den kompensation för höjda folkpensionsavgifter samt de ATP-avgifter och ar-

betsgivaravgifter till sjuk- och moderskapsförsäkring, vartill bidrag enligt gällande bestämmelser skall utgå till hushållningssällskapen. Bidrag till sjukvårds- och flyttningsskostnadsersättningar för befattningshavarna bör fortsättningsvis inräknas i de medel, som anvisas såsom bidrag till hushållningssällskapens omkostnader. Av anslagstekniska skäl bör vad jag nu föreslagit träda i tillämpning från och med den 1 juli 1962. Statsbidragen till sällskapen för första halvåret 1962 bör utbetalas av lantbruksstyrelsen per den 1 juli och utgå med de belopp sällskapen visar sig ha utgivit för avlöning åt de tjänstemän, som enligt vad förut sagts skall helt avlönas av statsmedel, ävensom med de belopp, som kan ha utgivits för nyss nämnda avgifter.

Beträffande fördelningen av de under hushållningssällskapens omkostnadsanslag anvisade medlen för bidrag till bestridande av allmänna omkostnader gäller för närvarande, att statsbidrag utgår med 7 500 kronor för envar av vissa på personalförteckning uppförda befattningshavare och att av återstoden 30 procent fördelas mellan sällskapen efter den med jordbruk och binnedlingar sysselsatta befolkningen inom sällskapens områden, 20 procent efter den övriga folkmängden inom samma områden, dock med viss jämkning, 40 procent efter antalet brukningsenheter inom områdena samt 10 procent efter områdenas totalareal. Lantbruksstyrelsen har att årligen i juli månad utbetala det varje sällskap tillkommande beloppet för kalenderåret i fråga. Jordbruksupplysningskommittén har förordat vissa ändringar i dessa bidragsgrunder och under remissbehandlingen har ett stort antal förslag i ämnet framförts. För egen del har jag funnit, att de i det föregående angivna åtgärderna i syfte att möjliggöra önskvärda omdispositioner av de tillgängliga personalresurserna mellan hushållningssällskapen gör det nödvändigt att fördelningen av medlen till omkostnader för personalen anpassas med hänsyn till denna rörlighet. En övergång bör därför ske till samma fördelningsmetodik, som tillämpas för bland annat de med sällskapen närmast jämförbara organen, skogsvårdsstyrelserna och lantbruksnämnderna. Jag vill förorda, att det skall ankomma på lantbruksstyrelsen att efter framställning av hushållningssällskapen och efter hörande av Hushållningssällskapens förbund besluta angående omkostnadsmedlens fördelning på de skilda sällskapen. Styrelsen bör hänföra medlen till olika poster avseende t. ex. sjukvård, reseersättningar och expenser. Utbetalning bör ske kvartalsvis. En viss mindre del av omkostnadsanslaget bör av styrelsen avdelas för oförutsedda utgifter och utbetalas till vederbörande sällskap först mot slutet av budgetåret. I enlighet med vad jag förut sagt angående löneutbetalningarna bör utanordningen av omkostnadsbidragen för första halvåret 1962 ske per den 1 juli.

För att erhålla en bättre grundval för anslagsberäkningen bör vad jag nyss föreslagit föranleda, att hushållningssällskapens bokföring per den 1 juli 1962 omlägges till att avse budgetår. Av samma skäl bör i bokföringssällskapens med statsmedel bedrivna verksamhet särskiljas från övrig

verksamhet. Det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att i samråd med riksrevisionsverket utfärda föreskrifter i ämnet.

Hushållningssällskapens löpande inkomster härrör bland annat från ledamotsavgifter och taxebelagda uppdrag. Jordbruksupplysningskommittén har förordat att den nuvarande begränsningen av ledamotsavgiftens storlek till högst tio kronor för år upphäves. Häremot har jag intet att erinra. I anledning av kommitténs uttalande i ämnet vill jag härjämte föreslå, att lantbruksstyrelsen skall efter hörande av Hushållningssällskapens förbund fastställa taxa för icke-statliga uppdrag, som utföres av de med statsmedel avlönade tjänstemännen. Det bör ankomma på styrelsen att avväga taxesättningen efter vad som befinnes skäligt beträffande olika arbetsuppgifter. Jag utgår från att kostnaderna för sådana uppdrag, som exempelvis projektering av park- och prydnadsträdgårdsanläggningar, kommer att till fullo täckas. Taxeinkomsterna må hushållningssällskapen själva använda inom sin rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Vad jag i det föregående föreslagit bör föranleda vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente. Den särskilda förordningen den 8 juni 1923 med det däri stadgade villkoret för statsbidrag att hushållningssällskapen skall ha antagit stadgar i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder bör alltjämt gälla. De författningar, som upptager övriga regler för statsbidragsgivningen till hushållningssällskapen bör omarbetas i anslutning till mina förut angivna förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de nya bestämmelserna. I de nyss nämnda allmänna grunderna, som i allt väsentligt bör vara oförändrade, bör reglerna om anförande av besvär över av hushållningssällskap meddelade beslut ändras därhän att första besvärsinstans blir lantbruksstyrelsen. Över ämbetsverkets beslut kan besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

De förslag jag framfört i detta anförande bör, där ej annat särskilt sagts, genomföras per den 1 januari 1962. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de övergångsanordningar som kan visa sig erforderliga att vidtaga.

Kostnader för mjölkboskapskontrollen. Av de i det föregående återgivna framställningarna rörande bidrag till kostnaderna för mjölkboskapskontrollen och de däröver avgivna remissyttrandena framgår, att det ur skilda synpunkter är angeläget att effektivisera och rationalisera kontrollen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för nuvarande kontrollverksamhet är den relativt arbeidskraftskrävande. Samtidigt synes möjligheterna vara begränsade att utnyttja materialet från verksamheten såsom underlag för sådana analyser och bedömningar som är av intresse för mjölkproducenterna i allmänhet.

Det system som fortsättningsvis skall prövas är enligt vad jag erfarit avsett att fungera i huvudsak så att erforderlig provtagning m. m. utföres av djurägarna. Analyser torde komma att utföras vid laboratorier förlagda till

de större mejerierna, varefter analysresultaten meddelas till en databehandlingscentral. Härifrån utsändes med lämpliga tidsintervaller rapporter till djurägarna rörande deras besättningsars mjölkavkastning och andra uppgifter av intresse. Analysuppgifterna avses skola bearbetas tillsammans med material från seminverksamheten för att ge upplysningar till grund för avkommebedömning och andra informationer rörande djurbeståndet. Assistentpersonal kommer att tillhandagå djurägarna med rådgivning rörande provtagning, rapportuppgifter m. m.

En övergång till angivna metodik beträffande mjölkavkastningskontrollen synes vara av betydande värde för såväl den enskilde djurägaren som för landets mjölkproduktion i allmänhet. Med hänsyn härtill anser jag, att bidrag till försöksverksamhet på området och till kostnaderna under ett uppbyggnadsskede för det beskrivna nya systemet bör kunna utgå av interna regleringsmedel som kollektivt erlagts av mjölkproducenterna. Jag vill därför i överensstämmelse med statens jordbruksnämnds framställning förorda, att nämnden bemyndigas att av de utjämningsavgifter å mjölk, grädde och ost, som inflyter till Svenska mejeriernas riksförenings regleringskassa, använda dels ett belopp om 150 000 kronor för att bestrida kostnaderna för denna försöksverksamhet, dels för ett vart av regleringsåren 1961/62—1964/65 ett belopp om 3 000 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för den nya avkastningskontrollen på mjölk. Medlen i fråga, vilka endast utgör cirka en procent av utjämningsavgifternas totala belopp, bör ställas till Svenska mejeriernas riksförenings disposition. Såsom villkor för åtnjutande av bidragen bör uppställas att lantbruksstyrelsen beredes tillfälle att följa verksamheten. Det torde få ankomma på styrelsen att årligen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse beträffande densamma.

Hemställan. Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att med verkan från och med den 1 januari 1962 vidtaga de ändringar i personalförteckningen för hushållningssällskapsorganisationen, vilka angivits i det föregående;

2) godkänna de övriga förslag i fråga om hushållningssällskapsorganisationen, som i det föregående framlagts;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen föranledda ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente ävensom utfärda de övergångsbestämmelser, som må bli erforderliga i anslutning till dessa ändringar; samt

4) godkänna vad i det föregående förordats rörande bidrag av utjämningsavgifter å mjölk, grädde och ost till vissa kostnader för mjölkavkastningskontroll, m. m.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Jan Brandt

Tablå
över tjänster å personalförteckningen för hushållningssällskaps-
organisationen från och med den 1 januari 1962

	Lönegrad
25 direktörer	Bo 1
1 sekreterare	Ao 26
19 förste konsulenter	Ao 24
87 konsulenter	Ao 23
12 kamrerare	Ao 19
12 fiskerikonsulenter	Ao 19
30 hemkonsulenter	Ao 18
14 kamrerare	Ao 17
21 fiskerikonsulenter	Ao 17
13 assistenter	Ao 17
22 assistenter	Ao 15
2 maskininstruktörer	Ao 15
30 förste instruktörer	Ao 13
19 instruktörer	Ao 12
25 kontorister	Ao 9
11 kanslibiträden	Ao 7
4 kanslibiträden	Ae 7
26 kontorsbiträden	Af 1—Ae 5